

ANADOLU'DAN YENİ BİR KAZI VE YENİ VERİLER: TANIR YASSİHÖYÜK GEÇ DEMİR ÇAĞI BOYA BEZEMELİ SERAMİKLERİ

Elif BAŞTÜRK*

Öz

Tanır Yassihöyük, Kahramanmaraş – Afşin ilçe merkezinin yaklaşık 20 km kuzeyinde yer almaktadır. Güneydoğu Toros Dağlarının kuzeyinde yer alan Afşin Ovası, Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve Mezopotamya kültürlerinin birbirine geçişlerinde önemli bir kavşak noktası görevi görmektedir. Söz konusu bölgede, Hurman Suyu kenarındaki konumu ve boyutlarıyla dikkat çeken Tanır Yassihöyük ise bölge arkeolojisinin her bir dönemine yeni bir soluk getireceğinden kuşku duymadığımız yeni bir arkeolojik kazı çalışmasıdır. Höyüğün ilk kez 2021 yılında başlatılan arkeolojik çalışmaları, MÖ 6. binyıldan MS 3. yüzyıla kadar neredeyse kesintisiz bir yerleşim tarihinin varlığına dair ön sonuçları ortaya koymuştur. Özellikle, Geç Demir Çağı tabakalarının iyi korunmuş mimari kalıntılar ve yoğun seramik gruplarıyla tespit edilmesi, Afşin – Elbistan Ovası'nın MÖ 6 – 4. yüzyıl arasındaki kültürel süreci açısından önemli bir kazanım olmuştur. 2022 ve 2023 yılı çalışmalarının bir kısmı, höyüğün merkez sektöründeki Akhamenid Dönemi'ne ait olası bir idari yapı kompleksi (yerel yönetici sarayı?) ile kuzeydoğu yamaçtaki iki Geç Demir Çağı mekânında gerçekleştirilmiştir. Sadece kuzeydoğu yamaçtaki mekanlar içerisinde, sayısı 3500'ü geçen zengin bir seramik repertuarı açığa çıkarılmıştır. Yalın kapların ve kaba pişirme kaplarının ağırlıklı olduğu bu seramikler içerisinde en dikkat çekici olan grupları, 800 parça ile boya bezemeli çanak-çömlekler, 395 parça ile siyah açkılı parlak kaplar ve 11 parça ile Akhamenid kâseler oluşturmaktadır. Bu makalede de bölgenin Geç Demir Çağı'na ışık tutacak, bahsi geçen seramik gruplarından boya bezemeli çanak-çömlekler ele alınmıştır. Orta Anadolu'nun Geç Demir Çağı boyalı seramik gruplarıyla doğrudan bağlantılı olan bu çanak-çömlekler, Orta Demir Çağı seramiğinden açık renk bir zemin üzerine uygulan parlak renkli boya bezemesiyle

* Dr. Öğr. Üyesi Elif BAŞTÜRK, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kırşehir/Türkiye. E-posta: elif.basturk@gmail.com; ORCID No: 0000-0003-3937-7799.

ayrılmaktadır. Akhemenid Dönemi itibariyle seramik geleneklerinde ortaya çıkan yenilikleri de tespit edebildiğimiz Tanır Yassihöyük verileri, steril mimari tabakadan gelen karakteristik seramik grupları aracılığıyla Geç Demir Çağı arkeolojisine katkıda bulunacak yeni bir veri kaynağı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Geç Demir Çağı, Boya Bezemeli Seramik, Afşin-Elbistan Ovası, Akhemenid, Polikrom Bezeme, Tanır Yassihöyük

Abstract

A New Excavation and New Data from Anatolia: Tanır Yassihöyük Late Iron Age Painted Pottery

Tanır Yassihöyük is located ca 20 kilometres to the north of the district centre of Kahramanmaraş – Afşin. The Afşin Plain, located to the north of the Anti-Taurus Mountains, represents a significant crossroad where Central Anatolian, Eastern Anatolian, and Mesopotamian cultures converge. The Tanır Yassihöyük site, situated on the banks of the Hurman Stream, represents a novel archaeological project that promises to shed new light on the region's rich archaeological heritage. The preliminary results of the archaeological investigations of the mound, which were first initiated in 2021, indicate an almost uninterrupted settlement sequence from the 6th millennium BC to the 3rd century AD. It is of particular note that the Late Iron Age levels have been identified with well-preserved architectural remains and dense ceramic groups. This constitutes a significant advancement in our understanding of the cultural process of the Afşin-Elbistan Plain between the 6th and 4th centuries BC. In 2022 and 2023, excavations were conducted in the central sector of the mound, at a probable Achaemenid administrative complex (which may have been the local ruler's palace), and in two Late Iron Age rooms on the north-eastern slope. A comprehensive ceramic assemblage comprising over 3,500 sherds was recovered exclusively from the northeast slope. The most noteworthy groups among these ceramics, which are predominantly plain and coarse cooking vessels, include paint decorated pottery comprising 800 sherds, black polished ware represented by 395 sherds, and Achaemenid bowls consisting of 11 sherds. This article presents a discussion of painted sherds from these pottery groups. These sherds, directly related to the painted pottery groups of the Late Iron Age of Central Anatolia, differ from those dating to the Middle Iron Age, with their brightly painted decoration on a light ground. The data from Tanır Yassihöyük, where we were able to ascertain the emergence of innovations in ceramic traditions during the Achaemenid period, will constitute new data contributing to the archaeology of the Late Iron Age through the analysis of characteristic ceramic groups from a sterile architectural layer.

Keywords: Late Iron Age, Painted Pottery, Afşin-Elbistan Plain, Achaemenid, Polychrome Decoration, Tanır Yassihöyük.

Giriş

Anadolu'nun arkeolojik anlamda az çalışılmış bölgelerinden biri Afşin – Elbistan Ovası'dır. Bölgede yürütülen ilk sistemli arkeolojik kazı, 1947 yılında Tahsin Özgüç başkanlığında, tek sezon gerçekleştirilen Elbistan – Karahöyük kazısıdır¹. Bu çalışmada açığa çıkarılan Karahöyük Steli ve "Post Hitir" adıyla tanımlanan tabakalar hem bölge hem de Anadolu tarihinde, Demir Çağı kro-

1 Özgüç – Özgüç 1949. Grothe tarafından 1906 yılında yapılan küçük çaplı bir sondaj dışında bu kazılara kadar başka bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. bk. Grothe 1911.

nolojisi için oldukça önemli bulguları ortaya koymuştur. Aradan geçen uzun bir zamandan sonra 2015 yılında tekrar başlatılan Elbistan-Karahöyük² ve 2021 yılında başlayan Tanır Yassihöyük kazıları, bölgenin tarihsel süreci için başlıca veri kaynakları haline gelmiştir. Özellikle Tanır Yassihöyük'te Geç Demir Çağı tabakalarının iyi korunmuş mimari kalıntılar ve yoğun seramik gruplarıyla tespit edilmesi, Afşin – Elbistan Ovası'nın MÖ 6 – 4. yüzyıldaki kültürel sürecine dair önemli ipuçlarını ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bu makalede Anadolu'da yeni tespit edilmiş bir Akhemenid Dönemi merkezi olan Tanır Yassihöyük kazısından ele geçen karakteristik Geç Demir Çağı boya bezemeli seramikler ele alınmıştır. Anılan seramiklerin ait oldukları tabakalar ve bölgeler arası kültürel etkileşimleri üzerinden bölgenin Akhemenid Dönemi'ndeki materyal kültüründe gözlemlenen yenilikler ve devamlılıklar incelenmiştir.

Tanır Yassihöyük

Kahramanmaraş ili, Afşin ilçe merkezinin yaklaşık 20 km kuzeyinde, Tanır Mahallesi'nin ise 4 km güneyinde yer alan Tanır Yassihöyük (fig. 1a), tarımsal potansiyeli ve ticaret güzergâhları üzerindeki konumu ile MÖ 6000 yılından MS 3. yüzyıla kadar kesintisiz yerleşim gören önemli bir merkezdir³.

Tanır Yassihöyük, ilk kez 1890 yılında Ramsay⁴ tarafından Roma Dönemi kentlerinden *Ptanadaris/ Tanadaris* ile bağlantılı olarak arkeoloji literatürüne geçirilmiştir. Ardından, 20. yüzyıl boyunca da birçok bilim insanı tarafından defalarca ziyaret edilerek, özellikle konumu ve boyutlarıyla dikkat çeken (fig. 1b), önemli bir yerleşim olarak kayıt altına alınmıştır⁵. Hurman Suyu'nun hemen batı kıyısında yer alan Tanır Yassihöyük, 4.16 ha'lık alanı ve 17 m yüksekliği ile Kahramanmaraş'ın kuzey ovaları yerleşimleri içerisinde, Elbistan- Karahöyük'ten sonra ikinci büyük höyüktür⁶. Yerleşimin Hurman Suyu'na bakan doğu yamacı, güneyden kuzeye doğru yükselen ve iki farklı sarnıcın yer aldığı kayalık bir alan üzerine yayılmaktadır. Höyüğün birçok noktasında olduğu gibi özellikle “Büyük Sarnıç” olarak adlandırdığımız, yerleşimin kuzeydoğu eteklerinin yayıldığı yüksekçe kaya çıkıntısı, uzun süre defnecilik faaliyetleri nedeniyle tahribata maruz kalmıştır. 2021 yılında bu tahribat alanı çevresinde kısa süreli bir temizlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda karışık bir kontekstten açığa çıkarılan küçük buluntu ve seramik parçaları, höyüğün Erken Tunç Çağı'ndan Geç Demir Çağı'na (bundan sonra GDC) kadar uzanan tarihsel sürecine dair önemli bulguları ortaya koymuştur. 2022 yılı kazı sezonunda, tahribat çukuru etrafındaki temizliğin bitirilip, çalışma alanının genişletilmesiyle birlikte, steril bir tabakayla temsil edilen GDC yapıları ve bu yapıların içerisinde yoğun miktarda seramik buluntu açığa çıkarılmaya başlanmıştır⁷. 2023 yılında ise hem bu alanda hem

2 Uysal – Çifçi 2021.

3 Baştürk – Türkan 2024.

4 Ramsay 1890, 273.

5 Hogarth – Munro 1893, 722; von der Osten 1929, 106. map VII; Özgüç 1948, 227; Kökten 1960, 43; Brown 1967, 161; Konyar 2010a, 139.

6 Çifçi – Greaves 2010, 93, fig.5.

7 Söz konusu seramiklerin değerlendirilmesi FEFA4.23.008 numaralı BAP projesi kapsamında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri birimi tarafından desteklenmiştir. Bu kapsamda, makalede kullanılan seramiklerin çizim ve düzenlemesini yapan Özlem HEPER ve A. Furkan ALTUNPAK'a teşekkür ederim.

de höyüğün merkez sektöründeki plankarelerde eş zamanlı olarak çalışılmış ve merkez sektöründe, Roma tabakalarının (TYH I) hemen altında iki evreli bir GDÇ tabakasının (TYH II) varlığı ortaya koyulmuştur. Üstteki TYH IIA evresi Geç Demir Çağı – Erken Hellenistik, alttaki TYH IIB evresi ise Geç Demir Çağı/ Akhamenid Dönemi'ne tarihlenmektedir.

Höyükte hali hazırda tespit ettiğimiz, bir kısmı seramik ve küçük buluntularla temsil edilen, tabakalanmaya dair geçici kronoloji aşağıdaki gibidir:

Tanır Yassihöyük Tabakalanması

- I. Tabaka – Roma Dönemi (MS 3 – 4. Yüzyıl)
TYH IA (MS 3- 4. Yüzyıl)
TYH IB (MS 3. Yüzyıl)
TYH IC (MS 3. Yüzyıl)
- II. Tabaka – Geç Demir Çağı (MÖ 600 – 300)
TYH IIA Geç Demir Çağı Sonu – Erken Hellenistik (MÖ 4-3. Yüzyıl)
TYH IIB Geç Demir Çağı/ Akhamenid Dönemi (MÖ 6- 4. Yüzyıl)
- III. Tabaka – Orta Demir Çağı (MÖ 900 – 600)
TYH IIIA Orta Demir Çağı Sonu – Geç Demir Çağı Baş
- IV. Tabaka – Erken Demir Çağı (MÖ 1200 – 900) (seramik)
- V. Tabaka – Geç Tunç Çağı (MÖ 1600 – 1200) (seramik)
- VI. Tabaka – Orta Tunç Çağı (MÖ 2000 – 1600) (seramik ve küçük buluntu)
- VII. Tabaka – Erken Tunç Çağı (MÖ 3000 – 2000) (seramik)
- VIII. Tabaka – Geç Kalkolitik Çağ (MÖ 4000) (mezarlar ve buluntuları)
- IX. Tabaka – Geç Neolitik Çağ (MÖ 6000)

Demir Çağları'nda Tanır Yassihöyük

MÖ 1190 ile MÖ 330 yılları arasını kapsayan Demir Çağları, Anadolu'nun her bölgesinde farklı sorularla çözülmeye çalışılan karmaşık bir olgudur. Hitit İmparatorluğu'nun yıkılışı ile başlayan bu dönem itibarıyla, büyük bir kargaşa ortamına ve siyasal değişimlere sahne olan Anadolu'da, Geç Hitit Kent Devletleri, Urartular, Frigler, Lidyalılar, Likyalılar ve İonialılar gibi her biri kendine has kültür öğeleriyle tanımlanan çok sayıda siyasi güç karşımıza çıkar. Erken, Orta ve Geç Demir Çağı olmak üzere üç evreye ayrılan Demir Çağları yine her bölgedeki baskın siyasi güç ve bu güçler arasındaki mücadelelerin sonuçlarına göre tanımlanmaktadır. Ancak yazılı kaynakların azlığı, MÖ 1200 – 950/900 arasına tarihlenen Erken Demir Çağı sürecinin siyasi gelişmelerinin aydınlatılmasında genel olarak yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla yerleşimlerin yaşadığı değişim ya da devamlılık, her bölge özelindeki anahtar merkezlerdeki stratigrafik buluntular üzerinden kurulmaya çalışılmaktadır. Genel olarak MÖ 9. yüzyıl ile 6. yüzyıl arasına tarihlenen Orta Demir Çağı ise Frig, Urartu ve Geç Hitit Kent Devletleri'nin Assur Krallığı'yla olan mücadeleleri ile karakterize olur.

Bölge ile ilgili veriler çok sınırlı olmakla birlikte, Afşin – Elbistan Ovası'nın, Erken ve Orta Demir Çağı sürecinde, Geç Hitit Kent Devletleri'nin ilk temsilcileri arasında yer alan Melid (Malatya) Krallığı etkisi altında varlığını sür-

dürdüğü, Izgın Steli⁸, Karahöyük Steli⁹ ve Sahren Kaya Kabartması¹⁰ aracılığıyla net bir biçimde anlaşılmaktadır.

MÖ 6 – 4. yüzyıl arasına tarihlenen Geç Demir Çağı'nda ise Anadolu'nun tek bir siyasi gücün idaresi altında olduğu görülmektedir. MÖ 547/546 yılında Akhemenid Hanedanlığı yönetimindeki Perslerin Lidya karşısında üstün gelip, Sardes'i ele geçirmesiyle birlikte Anadolu tamamıyla Pers hâkimiyetine geçmiştir. Yaklaşık 200 yıl süren bu durum, Büyük İskender'in MÖ 334 yılındaki seferlerine kadar değişmeksizin de devam etmiştir¹¹. Afşin – Elbistan Ovası dönem itibarıyla Kataonia bölgesi içerisinde kalmaktadır¹². Klasik yazarlara göre Kataonia, doğuda Melid (Malatya), batı ve kuzeybatıda Kappadokia, kuzey ve kuzeydoğuda Armenia, güneyde Kilikia ve güneydoğuda Kommagene ile çevrelenmektedir¹³. Afşin, Elbistan ve Göksun ovaları ise bu bölgenin en verimli yerleridir.

Tanır Yassıhöyük'te Demir çağlarının başlangıcı ve bölümlendirmeleri ile ilgi verilerimiz şu an için oldukça kısıtlıdır. Kuzeydoğu sektördeki tahribat çukuru etrafında gerçekleştirilen temizlik çalışmaları Doğu Anadolu'dan bildiğimiz el yapımı, yoğun mineral katkılı, “*hole mouth*” çömlekler ve omurgalı çanaklarla temsil edilen Erken Demir Çağı bulgularına ulaşmamızı sağlamıştır. Yivli seramiğin bulunmadığı bu grup, büyük sarnıcın hemen üzerindeki, geçici nitelikte bir ocak çevresinde açığa çıkarılmıştır. Söz konusu bulguların, yüzey toprağının hemen altındaki çok sınırlı bir alanda tespit edilmiş olması nedeniyle Erken Demir Çağı ile ilgili bilgilerimiz, şu an için yalnızca bir ön gözlem niteliğindedir.

Orta Demir Çağı ise şimdilik, merkez sektörde açığa çıkarılan GDÇ yapılarının altındaki işlik benzeri zayıf nitelikli mimari kalıntılar ve tarımsal depolamaya yönelik çukurların tespit edildiği, Orta Demir Çağı Sonu – Geç Demir Çağı başıyla ilişkilendirebileceğimiz bir yapı katıyla temsil edilmektedir. Küçük bir alanda tespit edilen bu yapı katı ve diğer karışık kontekstlerden ele geçen az sayıda Orta Demir Çağı seramiği, Orta Anadolu boya bezemeli seramik geleneğiyle bağlantılı bir görünümü ortaya koyar. Ancak bu geleneğin en karakteristik özelliklerinden biri olan stilize ağaç ve siluet geyik motifleri Tanır Yassıhöyük'te henüz tespit edilmemiştir. Dolayısıyla yerleşimdeki Orta Demir Çağı kültürü ancak steril tabakalarda ve geniş alanlarda kazıldığı zaman aydınlanacak bir soru olarak durmaktadır. Öte yandan GDÇ buluntuları arasında Post – Assur süreciyle bağlantılı Assur tipi öğütme taşları¹⁴ ve Assur için karakteristik olan *bar handled*¹⁵ adı verilen kap tipolojisiyle ilişkili mermer kap geleneği gibi bazı veriler, höyükte henüz tek bir parça Assur seramiği tespit edilmese de bölgede Assur kültürü ve teknolojisini bilen grupların varlığına dair ip uçları sunmaktadır.

Bu çalışmanın da konusunu oluşturan, kuzeydoğu yamaç üzerine teras

8 Hawkins 1993.

9 Hawkins 1993.

10 Doğan-Alparslan – Alparslan 2011, 317-322.

11 Coşkun 2011, 58.

12 Yıldızıturan 2020, 216-229.

13 Strabon 12.5.32

14 Squitieri – Bombardieri 2022.

15 Literatürde “double-rim bowls”, “ledge-rim bowls” veya “mixing bowls” olarak da bilinen bu kaplar çoğunlukla bazalttan yapılan, Demir Çağı için karakteristik bir buluntu grubudur. Mezopotamya ve Levant'ta yaygın bir dağılım gösteren bu kapların MÖ 8. yüzyıl ile başlayıp MÖ 5. yüzyılın sonuna kadar devam ettiği düşünülmektedir, Squitieri 2014.

şeklinde yapılmış iki mekân ve içinden ele geçen yaklaşık 3650 parça seramik buluntu, Demir çağlarla ilgili en şanslı olduğumuz dönemin GDÇ olduğunu göstermektedir. Çok sınırlı bir alandaki mekanlar içerisinde bu denli yoğun seramik buluntunun varlığı, bu dönemin höyükte oldukça güçlü bir şekilde temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Merkez sektördeki GDÇ olası idari yapı kompleksinin varlığı da bu durumu destekler niteliktedir.

Tanır Yassihöyük Geç Demir Çağı / Akhemenid Dönemi Mimarisi

Höyüğün merkez sektöründeki çalışmalarda 15 m x 10 m boyutlarındaki yan yana iki plankarede açığa çıkarılan, Geç Demir Çağı / Akhemenid Dönemi'ne tarihlediğimiz TYH IIB evresine ait mimari kalıntılar, büyük olasılıkla idari işlevi olan bir yapı (yerel yönetici sarayı?) kompleksiyle temsil edilmektedir (fig. 1c). Henüz küçük bir bölümü açığa çıkarılan bu yapı kompleksinin, şu an için tespit edilen kısmı iki birimli bir avlu çevresine yerleştirilmiş odalar ile son derece özenli şekilde yapılan taş döşemeli dış mekân ve koridorlardan oluşmaktadır. Yapıyla bağlantılı mekanların çevresi ve iç kısımları, farklı boyut ve biçimdeki taşlarla yapılan özenli döşemelere sahiptir. Bu kompleksle bağlantılı mekân içi buluntu olarak, mermer, serpantin ve harzburjit gibi çeşitli taşlardan üretilmiş, ince işçilikli, bazıları tüme yakın sekiz adet taş kap ele geçmiştir. Söz konusu kapların çağdaş benzerleri başta Persepolis¹⁶ olmak üzere Daskyleion¹⁷ ve Sardes¹⁸ gibi Akhemenid yönetim merkezlerinde, daha öncül örnekleri ise Zincirli¹⁹, Assur, Nineveh ve Nimrud gibi Orta Demir Çağı merkezlerinin saray yapılarında²⁰ prestij objeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapı kompleksinin bir başka mekânı içinden ele geçen iyi korunmuş bir fibula ise MÖ 6. yüzyıl civarına tarihlenmektedir²¹. Yapıyla bağlantılı alanlardan henüz yazılı bir veri ya da mühür gibi yönetsel bulgular ele geçmemiş olmakla beraber mimarinin özenli işçiliği ve içinden ele geçen prestij objeleri, bu yapıların kesinlikle domestik amaçlı bir kullanıma sahip olmadığını göstermektedir. Söz konusu yapılardan²² görece az sayıda seramik buluntu ele geçmiş olmakla beraber bu buluntular, kuzeydoğu sektöründeki mekânlardan açığa çıkarılan ve aşağıda detaylıca ele alınacak olan seramik gruplarıyla paralellik göstermektedir.

Makaleye konu olan seramik malzemenin ele geçtiği GDÇ yapıları ise höyüğün kuzeydoğu sektöründeki çalışmalarda açığa çıkarılan iki mekânla temsil edilmektedir. Geç Kalkolitik Dönem'e kadar alttaki tüm yapı katlarını kazıyarak inşa edilen bir teraslama uygulamasıyla bağlantılı olarak tespit edilen bu yapılar, kuzeydoğu yamaçta birbirine paralel uzanan iki duvarın oluşturduğu bir koridor ve bu koridorun kuzeyi ile güneyinde kalan iki mekândan oluşmaktadır (fig. 1d). Doğu – Batı doğrultusunda uzanarak açma kesiti içine giren, yaklaşık 11 m uzunluğunda ve 1,5 m genişliğindeki koridorun henüz tamamı açılmamıştır. Benzer

16 Schmidt 1957, pl. 61. 1 – 4.

17 Özdemir 2007.

18 Özgen – Öztürk 1996, no.85.

19 von Luschan 1943, 21, taf.6. b.

20 Searight v.d. 2008; Squitieri 2016, 51.

21 Fibula çok sayıda paralel örneğe sahiptir. Bk. Stronach 1957, 190, fig. 5. 3.

22 Bahsi geçen yapı kompleksi ve içinden ele geçen buluntular bir başka çalışma kapsamında yayına hazırlanmaktadır.

şekilde koridorun etrafına yerleştirilen mekanların da bir kısmı açma kesiti içinde kalmaktadır. Her iki mekânın da yalnızca ikişer duvarı tespit edilmiş ve mekân içi alan olarak kabaca 20 m²'lik kısımları ortaya çıkarılmıştır. Taş temel üzerine kerpiç blokla inşa edilen duvarlar, oldukça kalın bir sıva ile sıvalıdır. Mekân içleri ise yine çok özenli bir şekilde yapılan sıkıştırılmış toprak tabanlara sahiptir.

Geç Demir Çağı'na Tarihlenen Boya Bezemeli Seramikler

Hem kuzeydeki hem de güneydeki GDÇ mekânlarından yaklaşık 800 tanesi boya bezemeli çanak-çömlek (fig. 2. 3, fig. 4. 8-11), 395 tanesi siyah aklı parlak mal (fig. 5b), 11 tanesi ise Akhemenid kâse olmak üzere (fig. 4. 4, 8), yalın kaplar ve kaba pişirme kaplarından oluşan yaklaşık 3650 parça seramik açığa çıkarılmıştır. Aynı seramik konteksti içerisinde, merkez sektörde ele geçen Akhemenid Dönemi mermer tabaklarından iki örnek de yer almaktadır (fig. 5c). Bu mal grupları içerisindeki boya bezemeli kaplar, bezemede kullanılan renk sayısı ile bağlantılı olarak monokrom (tek renkli), bikrom (iki renkli) ve polikrom (çok renkli) seramiklerden oluşmaktadır²³. Biçim ve genel teknik özellikler açısından birbirlerinden ve yalın mallardan çok da farklılaşmayan bu kapları, bezemede renk sayısından bağımsız olarak hamur ve teknik özelliklerine göre ince, orta ve kaba mallar olarak üç grupta incelemek mümkündür.

Hamur ve Teknik Özellikler

Hamur niteliğini ve dolayısıyla mal grubunu belirleyen temel özellik, kullanılan katkının türünden çok boyut ve miktarıdır. Kap boyutlarının büyümesiyle orantılı olarak katkı boyutunun da büyüüp, yoğunluğunun arttığı gözlenmektedir. Kireç ve mika katkı, seramiklerin neredeyse tamamında mevcuttur. Sırasıyla şamot, taşçık ve kuvars belli bir biçim ya da mal grubu ayrımı olmaksızın en sık karşılaştığımız katkıdır. Bitkisel katkı ince mallarda nadiren bulunurken orta ve kaba mallarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

İnce mallar, çok ince ve az miktarda katkı bulunan oldukça kaliteli seramikleri ifade etmektedir. Kap boyutuyla bağlantılı olarak bazı örneklerin hamuru temize yakındır. Şamot katkı, özellikle polikrom çanakların tamamında karşımıza çıkmaktadır. Kırmızı, kahverengi ve devetüyü tonlarında hamura sahip ince malların, dış yüzeyi iyi perdahlı olup, parlak bir görünüme sahiptir. Monokrom ve bikrom bezemeye sahip ince mallarda açık tonda bir astar görülebilen polikrom örneklerin neredeyse tamamı astarsız yalın bırakılmıştır.

Sayıda en fazla örneğin bulunduğu grup orta nitelikli mallardır. Genel olarak taşçık, kireç, şamot ve mika katkı ince veya orta boyutlu olup, yoğun miktarda kullanılmaktadır. Kırmızı, pembe, kahverengi ve devetüyü tonlarda hamurlu olan orta nitelikli mallar, daha büyük boyutlu testi ve çömlek gibi kapalı kaplar ile monokrom bezemeli çanaklarda karşımıza çıkmaktadır. Bu mal grubundaki seramikler içerisinde, az sayıda da olsa el yapımı örnek bulunmaktadır. Özellikle testi ve çömlek gibi boyunlu kaplarda boynun birleştirilme kısmı net bir şekilde belirgin olup, bazı örneklerin çarkta tamamlandığı görülmektedir. Her üç boya bezeme grubunda da kap yüzeyi yalın bırakılan ya da daha açık renk bir astar

23 Bezemede kullanılan renk sayısı, örneklerin bir kısmına uygulanan beyaz/krem panel zemin de dâhil edilerek ifade edilmiştir.

uygulanan örnekler mevcuttur. İyi veya orta pişmiş olan bu kaplar içerisinde perdahsız örneklerin yanı sıra parlak perdahlamaya kadar değişen yüzey uygulaması görülebilmektedir.

Orta nitelikli mallardan katkı boyutunun büyük, miktarının ise yoğun olmasıyla ayrılan kaba mallar genellikle büyük boyutlu çömlek ve kraterlerde karşımıza çıkmaktadır. Tamamında iri boyutta ve yoğun miktarda bitki katkı mevcuttur. Bu çalışmaya dahil edilmemiş olmakla beraber kaba mallar içerisinde, kap yüzeyinde alacalanma ve renk farklılıklarının görüldüğü, kalın cidarlı örnekler de bulunmaktadır. Bu kapların, ısının eşit dağıtılmamasına bağlı olarak görece kötü pişmiş kaplar olduğunu söylemek mümkündür.

Bezemeleler

Bezeme türleri açısından birkaç parça üzerindeki, pişmeden sonra kazımayla yapılmış işaretler dışında karşılaştığımız tek uygulama boya bezemedir. Boya bezemeli kaplar içerisinde %36 oranında temsil edilen polikrom kaplar, beyaz veya krem tonlarında bir panel üzerine kırmızı ya da kahverengi ve siyahın tonlarında yapılan bezemeyle tanımlanmaktadır. Panel düzeninde bezemenin çoğunlukla astarsız yalın kaplar üzerine yapıldığı görülmekle birlikte az sayıda örnek, kendi renginde veya çok hafif açık tonda ince bir astara sahiptir. Sayıca en az oranda temsil edilen bikrom bezemeliler ise astarsız ya da açık renkli bir astar üzerine yapılan iki renk boya ile tanımlanmaktadır. Bu gruptaki kap yüzeyinin astarlanmadan bezeme yapıldığı örnekler, parlak perdahlı kaplardan oluşmaktadır. Boyalı seramikler içerisinde %49'luk oranla sayıca en fazla olan grup monokrom bezemeli kaplardır. Bu seramikler, astarsız ya da açık renk astarlı kap yüzeyine kırmızı, kahverengi ve siyahın tonlarında boyanın uygulanışıyla tanımlanmaktadır.

Boyalı grupların hemen hepsinde görülebilen bordomsu kırmızı renk, metalik bir parlaklığa sahipken, sadece polikrom çömleklerde gördüğümüz beyaz renk, ele bulaşan, kireç benzeri bir yapıya sahiptir. Bezeme desenleri arasında paralel yatay bantlar, dikey çoklu çizgiler, fisto dizileri, içi taralı ya da dolu üçgenler, içi taralı baklava dizileri, doldurma noktaları, badem dizileri, bağlı iç içe üçgenler, çarpı dizileri gibi geometrik motifler yoğunluktadır. Bitki ve hayvan motifleri az sayıda olmakla beraber genellikle polikrom örnekler ve monokrom ince mallar üzerinde yer almaktadır. Bikrom bezemeye sahip seramiklerde bu tip motiflerden hiç bulunmamaktadır. Lotus, palmet, dört yapraklı çiçek rozet, yıldız biçimli sivri bitki ve yaprak motifleri içi noktalı veya taramalı şekilde yapılan bitkisel desenler olup, oldukça geniş bir çeşitliliğe sahiptir (fig. 4. 1-3, 5, 6, 9; fig. 6. 8-10). Hayvan figürleri ise sadece ayakları korunmuş bir at motifi (fig. 4. 12), kırık olduğu için net olarak anlaşılamasa da silüet biçimli bir hayvanın ayağının görüldüğü çömlek parçası (fig. 4. 11) ve "Tuhaf Stil"de yapılmış bir krater parçası (fig. 4. 10) ile temsil edilmektedir. Bitki ve hayvan bezemeli örneklerin bir kısmı, incelediğimiz kontekst dışında kalan merkez sektördeki yapılardan ele geçmiştir.

Kap Biçimleri

Dış bükey gövdeli basit ağızlı yayvan çanak, sığ tabak, gaga ağızlı testi, yonca ağızlı testi, boyunlu çömlek ve krater formları hem boya bezemeli hem de diğer mallarda sıklıkla karşımıza çıkan biçimleri oluşturmaktadır. Çift kulplu kısa boyunlu çömlek ve kulplu kâse örnekleri ise az sayıda parçayla temsil edilmektedir.

Açık Kaplar

Polikrom tabak ve yayvan çanaklar, boya bezemeli açık kaplar arasındaki en yoğun grubu oluşturmaktadır (fig. 6, fig. 7. 1-15). Bu grup, birkaç istisna hariçinde (fig. 6. 7), teknik özellikler açısından standartlaşmış bir üretimi işaret eden, oldukça kaliteli kaplardan oluşmaktadır. Tamamına yakını basit ağız kenarlı, dış bükey gövdeli çanak ve tabaklardan oluşan bu kapların genel karakteristiği, her iki yüzeylerinin boya bezemeye sahip olmasıdır. Ağız kenarına uygulanan kalınca bir bant altından başlayan bezemeler, krem rengi tonlarında bir boya üzerine yapılmaktadır. Bu krem rengi alan, çanakların dış yüzeyinde, kırmızı ya da kahverenginde bir bant bezeme ile sınırlandırılarak, dibe doğru uzanan kısım yalın bırakılmıştır. Böylece, kabın dış yüzünde panel düzeninde bir bezeme alanı oluşturulmuştur. Aynı bezeme şablonunun merkez sektördeki muhtemel idari yapıdan ele geçen, ağız kenarının dışı fistoyla bezenmiş bir Akhamenid kâse üzerine de uygulandığı görülmektedir (fig 4. 4).

Çanaklar içerisinde tam kap olmamakla beraber, birkaç örneğin dip kısmında kaide ile bağlantılı olabilecek kalınlaştırılmış kısımların varlığı (fig 6. 1, 8) ve boyalı kaide parçaları (fig. 6. 15-17) bu grup içinde bazı örneklerin yüksek ayaklı meyvelikler olabileceğini düşündürmektedir. Tamamı perdahlı olan bu kaplardan birkaç tanesinin dış yüzeyinde kuru kazıma şeklinde yapılmış yıldız (fig. 6. 2, 8, fig. 7. 11-13) ya da *trident* işareti bulunmaktadır (fig. 6. 3). Kap piştikten sonra yapılan kuru kazıma, seramik konteksti içerisindeki özellikle siyah açkılı parlak mallar üzerinde sıklıkla karşılaştığımız bir uygulamadır. GDC'nin yaygın kap biçimlerinden olan basit ağız kenarlı dış bükey gövdeli çanak ve tabakların boya bezemeli benzerleri, Elbistan-Karahöyük²⁴, Büyükkale²⁵, Çadır Höyük²⁶, Ovaören-Yassihöyük²⁷, Maşat Höyük²⁸, Alışar²⁹, Kaman- Kalehöyük³⁰ ve Kültepe'de³¹ tespit edilmektedir. Fig. 6. 12'de yer alan iç içe bağlı üçgen motifinin çeşitli versiyonlarından oluşan benzerleri Boğazköy-Kuzeybatı Yamacı³² ve Elbistan-Karahöyük'te³³, genellikle kapalı kaplar üzerinde tespit edilmektedir.

Açık kaplar içerisinde üç parça ile temsil edilen düz gövdeli yayvan çanak tipi hem form hem de yalnızca dış yüzeylerinin bezenmiş olmasıyla diğer örneklerden farklılaşmaktadır (fig. 6. 7). Bu çanakların boya bezemeli benzerleri diğer yerleşimlerde tespit edilmemiştir. Ancak bezeme motifi olarak kullanılan büyük boyutlu ve içi nokta doldurulmuş çift çizgili fisto dizisi, Demir Çağı için yaygın bir bezeme deseni olup Alacahöyük³⁴, Boğazköy³⁵, Büyükkale³⁶ ve Kül-

24 Özgüç – Özgüç 1949, lev. XXIII.1.

25 Bossert 2000, taf. 68. 750, 754.

26 Genz 2001, fig. 4. 1.

27 Aklan – Akçay 2023, şek. 3. 2.

28 Özgüç 1982, şek. - fig. H. 1-3.

29 von Der Osten 1937, fig. 30. 2745.

30 Matsumura 2005, taf. 200. KL87-421.

31 Özgüç 1971, fig.-res. 26a.

32 Bossert 2000, taf.147. B77.

33 Özgüç – Özgüç 1949, lev. XXIV. 4.

34 Çimen 2023, fig. 7b.

35 Bossert 2000, taf 31. 281

36 Bossert 2000, taf. 5. 42.

tepe'de³⁷ krater, çömlek ve fincanlar üzerinde görülmektedir. Bu bezemenin bir çeşitlemesi olan tek çizgiyle yapılmış büyük fisto dizisinin benzeri ise Kültepe'de³⁸ mevcut olup, dışa çekik ağız kenarlı, farklı bir formdaki çanağın dış yüzeyine uygulanmıştır.

Polikrom açık kaplar içerisindeki tek örnek olan kulplu kâse (fig. 7. 15) biçim ve teknik özellikleri ile boyalı repertuarındaki diğer kaplardan farklılaşmaktadır. Sadece dış yüzeyi bezemeli olan bu parçanın en belirgin özelliği, iç yüzeyinin hamur renginde ancak oldukça yoğun miktarda sarı mika barındıran bir astara sahip olmasıdır. Yukarıda bahsi geçen, düz gövdeli yayvan çanak da (fig. 6. 7) söz konusu kâse ile aynı hamur ve teknik özellikleri göstermektedir. Form repertuarı içerisinde yine tek bir örnek ile temsil edilen kare biçimli, içe çekilerek düzleştirilmiş ağız kenarlı, akıtacaklı çanak (fig. 7. 14), polikrom kaplar içerisindeki son biçimi oluşturmaktadır. Bu tip akıtacaklı çanak biçimlerinin benzerleri Boğazköy³⁹ ve Oymağaç'da⁴⁰ karşımıza çıkmakla beraber Tanır Yassıhöyük örneği, kabın yuvarlak değil kare biçimli olmasıyla farklılaşmaktadır.

Açık kaplar arasındaki bikrom bezemeye sahip örnekler ikisi sıg tabak, diğeri ise kâse olmak üzere yalnızca üç parça ile temsil edilmektedir (fig. 7. 16-18). Her biri farklı bir biçim ve bezeme şablonuna sahip olan bu kapların höyükteki diğer mal grupları içerisinde benzeri tespit edilmemiştir. Özellikle dışa çekik ağız kenarlı ve ağız kenarı üzerinde façeta ya da geometrik bezemeler yapılan çanaklar, Demir Çağı için oldukça yaygın olmakla birlikte Tanır Yassıhöyük'te yalnızca fig. 7. 16'da görülen örnek ile temsil edilmektedir.

Monokrom bezemeli açık kaplar (fig. 7. 19-29), astarsız çanakların, ağız kenarına uygulanan genellikle metalik parlaklıktaki kırmızı tonlarında boya bezeme ile tanımlanmaktadır. Kalınca bir bant şeklinde yapılan boya bezeme, ağzın tek ya da her iki yüzeyine birden yapılabilir. Her mal grubundan örneğin bulunduğu bu çanakların istinasız tümünde, bezeme alanına perdah uygulanmıştır. Yalnızca iki örnekte boya bezeme kahve rengindedir. İnce mal grubundaki bu iki çanağın geneli parlak ağızlı olup, polikrom çanakların tek renkle yapılmış örnekleri gibi görünmektedir (fig. 7. 21,24). Monokrom bezemeli çanak biçimleri, basit ağız kenarlı, hafif içe kapanan ağızlı, dış bükey gövdeli yayvan kaplar; omurgalı çanaklar ve sıg tabak biçimlerinden oluşmaktadır. Ağız kenarı üzerine tek renk bant boya uygulanmış çanaklar Kaman-Kalehöyük⁴¹, Akalan⁴², Gordion⁴³, Oymağaç⁴⁴, Ovaören-Yassıhöyük⁴⁵ ve Gövezli Tepe⁴⁶ gibi yerleşimlerde karşımıza çıkmaktadır. Örneklerden biri ağız kenarı altında oluk bezeme bulunan, dıştan düzleştirilmiş ağız kenarlı olmasıyla farklılaşan bir tabaktır (fig. 7. 26). Söz konusu kabın neredeyse birebir aynısı Zincirli'de⁴⁷ Red Slip Ware grubu seramikler

37 Özgüç 1971, fig.-res. 32-55.

38 Özgüç 1971, fig.-res. 8-31.

39 Bossert 2000, taf. 89, 1061,1062.

40 Yılmaz 2015, lev. 37. 6.

41 Matsumura 2005, taf. 202. KL87- 3341.

42 Cummer 1976, abb. 1. 8.

43 Toteva 2007, plt. 2. 14, 15, 18.

44 Yılmaz 2015, lev. 15. 1.

45 Aklan – Akçay 2023, şek. 3. 3.

46 Ergürer 2018, lev.9. d, lev. 10. a.

47 Soldi 2020, fig. 8.

içerisinde tespit edilmektedir. Bezeme olarak farklılık gösteren örnekler ise koyu bordonsu kırmızı renkli parlak bir boya ile içi ve dışı tamamen boyanmış basit ağız kenarlı içbükey gövde duruşlu tabaklardır (fig. 7. 21). Bu boya özellikle bazı Akhamenid kâseler üzerinde de kullanılmıştır (fig. 7. 30).

Kapalı Kaplar

Gaga ağızlı testi, çeşitli boylardaki çömlekler ve kraterlerden oluşan kapalı kaplar çoğunluğu gövde parçası olmak üzere, form repertuarındaki en yoğun gruptur. Kesik gaga ağızlı testiler bu kaplar arasındaki en dikkat çekici örnekleri oluşturmaktadır (fig. 8. 1, 2, fig. 9. 1-3, fig. 10. 1). Dışa yatay çekilerek kalınlaştırılmış ağız kenarına sahip, dikey kulplu bu testiler, GDÇ mekanlarından ele geçen seramik konteksti içerisindeki tüm mal gruplarında aynı biçimsel standartta temsil edilmektedir (fig. 5a). Diğer boyunlu çömlek biçimlerinin ise büyük bir çoğunluğu, ağız kenarından kırılmış olmakla beraber, genel olarak dışa çekik ve kalınlaştırılmış ağız kenarlı tiplerden oluşmaktadır.

Polikrom testi ve çömleklerde (fig. 8) bezeme üslubu, birkaç parça hariç (fig. 8. 5-6) kulp da dahil olmak üzere kabın arka kısmını boş bırakarak, boyun, omuz ve üst gövdeyi kapsayacak şekilde yapılan açık renkli bir panel üzerine kırmızı veya kahverengi ve siyah tonlarındaki süslemelerden oluşmaktadır. Bezeme motifleri olarak yatay ve dikey şerit bantlar, bazı örneklerde ise bantlar arasına yerleştirilen, iki şerit arası nokta, ortası noktalı iç içe ikili veya üçlü daire, içi dolu ters- düz üçgen dizisi gibi geometrik desenler kullanılmıştır. GDÇ için karakteristik olan panel bezeme ve gaga ağızlı testilerin benzerleri Alışar⁴⁸, Alacahöyük⁴⁹, Elbistan-Karahöyük⁵⁰, Eskişehir⁵¹, Boğazköy-Büyükale⁵², Kültepe⁵³, Kaman-Kalehöyük⁵⁴, Sultanhanı⁵⁵, Kerkenes⁵⁶, Gövezli⁵⁷, Kınık⁵⁸, Oluz Höyük⁵⁹, Oymağaç⁶⁰ gibi çok sayıda yerleşimde görülmektedir.

Polikrom kaplar arasında, ince cidarlı ve küçük boyutlu çömlek biçimleri zengin geometrik bezemeleri ile dikkat çekmektedir (fig. 8. 5, 6, 16, 17). Bu kaplardan fig. 8. 16-17'deki iki parça oldukça kaliteli ve parlak görünümleriyle diğer tüm çömleklerden farklılaşmakta olup, olasılıkla farklı bir atölyenin ürünüdür. Genel görünüm açısından bu kaplara benzeyen yonca ağızlı çömlek ise üretimindeki sıradanlıkla dikkat çekmektedir (fig. 8. 5). Dikey şerit kulplu olan yonca ağızlı çömleğin ağız kenarının içine ve dışına kahverengi boya uygulanmıştır. İç kısımdaki boyanın kap yüzeyinde aşağı doğru süzülerek akması, dış yüzeyde ise bezemelerin fırça ile geliştiği güzel uygulanması oldukça özensiz bir işçilikle ya-

48 von der Osten 1937, fig.43. d 2357.

49 Koşay – Akok 1966, lev. 70. 2 (Al.I.316).

50 Özgüç – Özgüç 1949, lev.XIII.1, lev.XVI.1.

51 Bayburtluoğlu 1979, res. 23.

52 Bossert 2000, taf. 36: 345.

53 Özgüç 1971, lev. XVII. 3a-b, lev. XVII. 2.

54 Matsumura 2005, taf. 282. KL93-2004, KL 93- 2003.

55 Emre 1973, res-fig.29.

56 Summers 2021, 114, plt. 174. a.

57 Ergüner 2018, lev. 16. e-j

58 Ergüner 2016a, fig. 10. a.

59 Dönmez – Naza-Dönmez 2009, res. 36.

60 Yılmaz 2016, abb.31. 5.

pıldığını göstermektedir. Geometrik motifler ve doldurma noktalarıyla bezenmiş olan bu çömleğin kulpu üzerindeyse ortasından çizgi geçen, badem sırası motifli yer almaktadır. Bu motif Tanır Yassıhöyük çömlek ve testilerinde noktalı ve noktasız şekilde yapılan çeşitli versiyonlarıyla, sıklıkla karşılaştığımız geometrik motiflerden biridir. Söz konusu çömleğin oldukça yakın benzerleri Elbistan-Karahöyük⁶¹ buluntuları arasında mevcuttur. Yine zengin bir geometrik bezemeye sahip olan çift kulplu küçük çömlek ise görece daha özenli bir işçiliğin ürünüdür (fig. 8. 6). Kulpların bezenmeden yalın bırakıldığı bu örnekte, kap genelindeki bezemeli alanların boyun ve kulpların çevresine çekilen şerit bant bezemeyle sınırlandırıldığı görülmektedir.

Bikrom testi ve çömlekler (fig. 9) bu grubun açık kaplarına göre sayıca daha yoğundur. Panel bezemeye sahip kapalı kaplarda, geometrik desenler mevcutken, ikili ve üçlü şerit motifli en sık görülen bezeme unsurudur. Bu tip bikrom panel bezeme ve çoklu şeritlerin benzerlerine Alişar⁶², Boğazköy-Büyükale⁶³, Oluz Höyük⁶⁴, Oymağaç⁶⁵, Akalan⁶⁶ ve Kaman-Kalehöyük⁶⁷ gibi yerleşimlerde rastlanmaktadır.

Monokrom kapalı kaplarda (fig. 10) oldukça kaliteli görünüme sahip ince mal grubundaki küçük boyutlu kapların neredeyse tamamı, krem renginin tonlarında astar üzerine siyah tonlarında boya ile yapılan örneklerden oluşur (fig. 10. 20-41). Bu grup içerisinde geometrik (fig. 10. 3, 20-35) ve bitkisel motifler (fig. 10. 36-41) sadece küçük boyutlu kaplarda karşımıza çıkarken, büyük boyutlu çömlek ve testilerde ikili, üçlü şeritler ve üst gövdeye yapılan dar bir panel en yoğun bezeme motifidir (fig. 10. 1-19). Özellikle, tek renk panel bezeme daha çok astarsız kaplar üzerine uygulanmıştır. Söz konusu bezemenin Maşat Höyük⁶⁸, Kültepe⁶⁹, Eskiyaşar⁷⁰, Oymağaç⁷¹, Alacahöyük⁷², Tokat-Sivas yüzey araştırmaları⁷³, Akalan⁷⁴, Boğazköy-Kuzeybatı Yamacı⁷⁵ ile Büyükale⁷⁶, Oluz Höyük⁷⁷ ve Zank Höyük⁷⁸ gibi birçok yerleşimde paralelleri mevcuttur.

Bitkisel bezemeler polikrom çanaklarda olduğu gibi (fig. 6. 8-10) bu grupta da içi taralı veya nokta ile doldurulmuş yıldız ya da yaprak biçimli bitkisel bezeme ve dört yapraklı çiçek rozet motiflerinden oluşmaktadır. Bu tip bitkisel

61 Özgüç – Özgüç 1949, lev.XV. 6,8.

62 von der Osten 1937, fig. 65. 1, 4, 5, 7.

63 Bossert 2000, taf. 18. 163.

64 Dönmez – Naza-Dönmez 2010, res. 42.

65 Yılmaz 2015, lev. 117. 1, 2, 4, 5

66 Cummer 1976, abb.3. 48, 50.

67 Akkuzu 2018, fig. 72., fig.73.

68 Özgüç 1982, lev-plt.65. 5.

69 Özgüç 1971, lev-plt. XIX. 2

70 Bayburtluoğlu 1979, res. 35.

71 Yılmaz 2016, abb.31. 8; Ökse vd. 2021, fig. 6. 1.

72 Koşay – Akok 1966, lev. 70. 2.

73 Durbin 1971, fig. 5. 46.

74 Cummer 1976, abb. 2. 18.

75 Genz 2007, fig. 6. 2.

76 Bossert 2000, taf. 36. 343, taf. 38. 348

77 Dönmez 2010, res. 19.

78 Köker-Gökçe 2022, fig. 5. d.

bezemelerin benzerleri Boğazköy-Büyükale⁷⁹, Alishar⁸⁰, Elbistan-Karahöyük⁸¹, Kültepe⁸², Kululu⁸³, Kınık Höyük⁸⁴, Oluz Höyük⁸⁵, Oymağaç⁸⁶, Büyük Güllücek⁸⁷, Kaman-Kalehöyük⁸⁸ gibi çok sayıda yerleşimde tespit edilebilmektedir

Genel olarak bu seramik koleksiyonu içerisinde çok sayıda krater parçası bulunmakla birlikte boya bezemeli örnekler toplamda 17 tanedir. Bir tanesi kapak yuvasız, dokuz tanesi kapak yuvalı olmak üzere çeşitli biçimlerde kalınlaştırılmış ağız kenarına sahip kraterlerin hem polikrom hem de bikrom boya bezemeye sahip örnekleri mevcuttur (fig. 11, 12). Kullanılan renk sayısı değişse de bezeme genellikle krem rengi panel üzerine yatay-dikey bantlar, iç içe daire motifleri ve geometrik desenlerden oluşmaktadır. Söz konusu kaplar içerisinde en dikkat çekici olanlarından biri hem oldukça büyük boyutlu oluşu hem de gövde üzerine yapılan zikzak bezemeli iki adet kabartma şeridin arasına yerleştirilmiş zengin geometrik bezemelerinin varlığı ile diğer örneklerden ayrılmaktadır (fig. 12. 1). Aynı motifle süslenmiş kabartma şerit bezemesi Alishar'da⁸⁹ açığa çıkarılan bir krater üzerinde yer alırken, genel olarak kabın oldukça yakın bir benzeri Elbistan-Karahöyük⁹⁰ kazılarında tespit edilmiştir. Her ne kadar üzeri farklı bir desenle bezenmiş olsa da kabartma şeritli bezemeye sahip büyük boyutlu kraterler Kululu'da⁹¹ da mevcuttur. Bir diğer dikkat çekici örnek ise polikrom çanaklarla aynı genel özellikleri yansıtan, oldukça özenli ve ince bir bezeme işçiliğine sahip kraterdir (fig. 11. 4). Kraterin panel biçimindeki bezeme alanı metoplara bölündükten sonra her bir metopun içine "X" ve köşelerinde yaprak bulunan "+" deseni dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Söz konusu bezemenin bire bir aynısı olmamakla beraber, metop içindeki yaprak desenlerinin farklı geometrik şekillerle birlikte yapılmış yakın benzerleri Alishar⁹² ve Güneybatı Anadolu yüzey araştırmalarında⁹³ tespit edilmektedir. Çift çizgiyle yapılan metop içindeki "X" motifi ise Kültepe⁹⁴, Gordion⁹⁵, Boğazköy-Büyükale⁹⁶, Alacahöyük⁹⁷, Oluz Höyük⁹⁸ ve Yukarı Fırat Havzası⁹⁹ da dâhil olmak üzere geniş bir alana yayılan çok sayıda yerleşimde karşımıza çıkmaktadır.

79 Bossert 2000, taf. 139, res. 1255, 1256.

80 von der Osten 1937, fig.73. a824, fig. 74. 1

81 Özgüç – Özgüç 1949, lev. XIX. 6,7.

82 Özgüç 1971, lev-plt. XVIII. 3, lev-plt. XXII:5.

83 Özgüç 1971, lev-plt.XXVIII. 4.

84 Ergüner 2016b, lev. 97. 586, lev.102. 692.

85 Dinarlı 2013, res. 18.

86 Yılmaz 2015, lev. 120. 7, lev.118. 5, 6.

87 Koşay – Akok 1948, lev. LXXXVIII.

88 Matsumura 2005, taf 277. KL 87-31.

89 Schmidt 1932, plt. XXXVIII. B.631.

90 Özgüç – Özgüç 1949, lev. XVII. 3.

91 Özgüç 1971, res. 142.

92 von der Osten 1937, fig. 76. 3 (b1180. 68).

93 Mellaart 1955, plt.2. 39.

94 Özgüç 1971, res-fig. 59.

95 Sams 1994, plt.125. 930.

96 Bossert 2000, taf. 156. B295, B296.

97 Koşay – Akok 1973, lev. XCIV./plt. XCIV.

98 Dönmez – Naza-Dönme, 2009, res. 33.

99 Ökse 2019, fig. 10.

Kraterler üzerinde gördüğümüz bezeme unsurlarından biri de konsantrik daire motifidir (fig. 11. 3, 5-8). Bıkrom gruptaki tek bir örnek pembemsi turuncu renkte dar bir panel üzerine siyah renkte iç içe ikili daire ile süslenmiştir. Diğer örnekler ise panel düzenindeki kalın bant şerit altına yerleştirilen kahverengi ve siyahla yapılmış, merkezinde nokta bulunan iç içe üçlü daire motiflidir. Bu şekilde panel içine yerleştirilmiş, konsantrik daireler Alişar¹⁰⁰, Akalan¹⁰¹, Maşat Höyük¹⁰², Kaman-Kalehöyük¹⁰³, Alacahöyük¹⁰⁴, Eskiyaşar¹⁰⁵, Zank Höyük¹⁰⁶, Elbistan-Karahöyük¹⁰⁷, Oymağaç¹⁰⁸, Oluz Höyük¹⁰⁹, Boğazköy-Büyükale¹¹⁰, Sultanhanı¹¹¹, Kerkenes¹¹² gibi çok sayıda yerleşimde mevcuttur. Krem panel üzerine yatay ve dikey şeritlerle yapılmış örnekler ise yine çok sayıda yerleşimde karşımıza çıkan bir bezeme unsurudur.

Tanır Yassihöyük'te açığa çıkarılan boya bezemeli kaplar arasındaki son örneği, bitki ve olasılıkla domuz (?) motifinin işlendiği *Bizzare Style* (Tuhaf Stil) de yapılmış devetüyü hamurlu bir krater gövdesi oluşturmaktadır (fig. 11. 9). İç noktalarla doldurularak oldukça stilize yapılmış hayvan motifleriyle tanımlanan bu stil, GDC'nın karakteristik buluntu gruplarından biridir ve Boğazköy-Büyükale¹¹³, Eskiyaşar¹¹⁴, Midas Kale¹¹⁵, Kültepe¹¹⁶, Alaca Höyük¹¹⁷, Alişar¹¹⁸, Maşathöyük¹¹⁹, Kululu¹²⁰, Elbistan-Karahöyük¹²¹, Kaman-Kalehöyük¹²², Akalan¹²³ ve Zank Höyük¹²⁴ gibi çok sayıda yerleşimde karşımıza çıkmaktadır.

Değerlendirme

Afşin – Elbistan Ovası'nın araştırma tarihçesi 19. yüzyıl sonlarına kadar uzanmaktadır. Elbistan-Karahöyük'ün birinci dönem kazılarında, Roma Dönemi yapılarının hemen altında tespit edilmeye başlayan Demir Çağı, "Post Hitit" adıyla tanımlanan dört yapı katından oluşmaktadır. Ele geçen seramiklerin yak-

100 von der Osten 1937, fig. 67. 11.

101 Cummer 1976, abb.3. 41.

102 Özgüç 1982, lev.-plt. 69. 2., lev.-plt. 68. 2.

103 Matsumura 2005, taf. 277. KL94-3025.

104 Koşay – Akok 1973 lev. XIII. Al.r.28.

105 Bayburtluoğlu 1979, res.12.

106 Köker-Gökçe 2022, fig. 4d.

107 Özgüç – Özgüç 1949, lev. XXIV. 1, lev. XXVI. 2.

108 Yılmaz 2016, abb. 31. 4.

109 Dönmez – Naza-Dönmez 2009, res.34.

110 Bossert 2000, taf. 106. 169.

111 Emre 1973, res.-fig. 37.

112 Summers 2021, 115, plt.174. b; 116, plt. 176.

113 Bossert 2000, abb. 20, 21.

114 Bayburtluoğlu 1979, res.18.

115 Haspels 1951, plt.7. d.

116 Özgüç 1971, lev.-plt. XXIII. 2

117 Koşay – Akok 1966, lev. 73.

118 von der Osten 1937, fig 74. 4, 5.

119 Özgüç 1982, lev.-plt.73. 6,7.; lev.-plt.74. 1- 4.

120 Özgüç 1971, lev.-plt. XXVIII. 4.

121 Özgüç – Özgüç 1949, 26; lev.-plt. XIII. 1-2.

122 Matsumura 2005, taf. 282. KL93-2003.

123 Cummer 1976, abb. 3, 43.

124 Köker-Gökçe 2022, fig. 9

laşık %10'nu oluşturan boyalı seramiklerin ilk iki yapı katında açığa çıkarıldığı, üçüncü ve dördüncü yapı katında ele geçmediği ifade edilmiştir¹²⁵. Elbistan-Karahöyük'ün B. Uysal başkanlığında yürütülen ikinci dönem kazılarında ise 1. Tabaka Hellenistik – Roma, 2. Tabaka Geç Demir Çağı, 3.ve 4. Tabaka Orta Demir Çağı, 5. Tabaka ise Erken Demir Çağı olarak tanımlanmıştır¹²⁶.

Elbistan-Karahöyük ile Tanır Yassihöyük'ün coğrafi yakınlığı nedeniyle GDÇ seramikleri arasındaki dikkat çekici paralellikler oldukça doğaldır ve kullanılan seramikler muhtemelen aynı atölyelerin ürünleridir. İki yerleşim arasındaki en temel farklılık ise Tanır Yassihöyük'te GDÇ yapılarının daha iyi korunması nedeniyle bu döneme ait seramiklerin daha yoğun biçimde ele geçmesinden kaynaklanmaktadır.

GDÇ için tarihlemeye yardımcı buluntu gruplarından olan panel düzende yapılmış parlak boyalı polikrom seramikler, siyah açık parlak kaplar, Akhamenid kâseler ve iki Akhamenid Dönemi mermer kap, ele aldığımız kontekstün kronolojisi hakkında şüpheyi yer bırakmamaktadır. Buluntu grubu içerisinde yer alan boya bezemeli kaplar, kimi zaman ufak farklılıklara sahip olmakla birlikte Tanır Yassihöyük'ün Orta Anadolu'nun Geç Demir Çağı seramik geleneğinin bir parçası olduğunu göstermektedir. Kabın üst kısmına yerleştirilen açık renk bir panel üzerine parlak renkteki boya ile tekli ya da çoklu boya bezemenin uygulanmasıyla karakterize olan bu seramikler Kızılırmak Kavsi içinde, başta Orta Anadolu olmak üzere Kuzey-Orta Anadolu ve Kapadokya'nın güneyine kadar yayılan çok geniş bir alanda karşımıza çıkmaktadır. Geometrik motifler ODC'den devam eden bezeme unsurları iken, dönem itibarıyla farklılaşan bitkisel ve figüratif desenler ile özellikle krem/ beyaz zemin üzerine yapılan panel tekniğinde bezeme geleneği GDÇ'de yaygın görülen bir yeniliktir¹²⁷. Bu bezeme tekniğinin Orta Anadolu veya Kuzey-Orta Anadolu'da yer alan atölyelerde üretilerek bahsi geçen geniş coğrafyaya dağıtımının yapıldığı¹²⁸, atölyelerin ise Avanos-Alişar-Zile arasında veya yakınlarında olabileceği önerilmektedir¹²⁹. Akurgal, "Geç Frig Stili" adıyla tanımladığı bu kaplar üzerindeki değerlendirmesinde, Alişar ile Elbistan-Karahöyük buluntularının bezeme motifleri arasındaki yakın akrabalık ilişkilerine vurgu yapmıştır. Akurgal'a göre, özellikle badem sırası motif, palmiyeler ve sivri yapraklı yıldız rozet biçimindeki bitkisel motifler ile aynı stil ve duruşa sahip hayvan tasvirlerinden oluşan motifler her iki merkezde birbirinin tekrarı gibi görünmektedir. Öte yandan Özgüç, Kültepe'nin son yapı katındaki seramiklerin Elbistan-Karahöyük ile olan benzerlikleri üzerinden, bu dönem seramiğinin bir kısmının Kayseri merkezli atölyelerde üretilerek Elbistan Ovası'na yayılmış olabileceğini de belirtmektedir¹³⁰. Tanır Yassihöyük ile hem Alişar hem de Kültepe seramiği arasında kurulan yoğun paralellikler, bu görüşleri destekler niteliktedir.

Panel bezeme, yukarıda sınırları çizilen bölge içerisindeki tüm GDÇ yerleşimlerinde olduğu gibi Tanır Yassihöyük'te de özellikle gaga ağızlı testiler,

125 Özgüç – Özgüç 1949, 20-25.

126 Uysal – Çifçi 2021, 97-100.

127 Genz 2011, 349; Kealhofer – Grave 2011, 421, 425; Dönmez 2015, 79; Dönmez 2010, 147-150.

128 Akurgal 2021, 35; Özgüç, 1971, 20.

129 Özgüç, 1982, 56.

130 Özgüç 1971, 24.

çömlekler ve kraterler gibi kapalı kaplarda sıklıkla görülmektedir. Ancak Tanır Yassihöyük polikrom çanak ve tabaklarının istisnasız tamamında, kabın dış yüzeyinde bordomsu kırmızı metalik boya ile sınırlandırılan açık renk bir panelin varlığı dikkat çekmektedir. Öyle ki bu çanaklarla aynı renk ve teknik özelliklere sahip fisto bezemeli bir Akhamenid kâse üzerinde de aynı bezeme üslubu uygulanmıştır (fig. 4. 4). Bu kap, Orta Anadolu'nun yerel kültürünün Pers hegemonyası altında da devam ettiğini göstermesi¹³¹ açısından güzel bir örnektir. Ayrıca Anadolu'lu olan panel geleneğinin farklı kültürel öğelerle olan etkileşimini işaret etmesi açısından da önemlidir. Üzerindeki fisto motifinden dolayı "*Festoon Ware*" olarak adlandırılan Batı İran kökenli kâselerdeki fisto motifi, doğrudan kap yüzeyine yapılırken¹³², Tanır Yassihöyük örneğinde beyaz bir panel üzerine uygulanmıştır. Bezeme motifi farklı olsa bile teknik açıdan benzer şekilde, Geç Frig geleneğinin Akhamenid kâse üzerine uygulandığı diğer örnekler Oluz Höyük 2B tabakasında açığa çıkarılmıştır. İki farklı kültürel öğenin aynı kap üzerinde buluşturulması, Dönmez'in ifade ettiği gibi atölyelerin formda yeniliklere açık, bezeme tekniğinde ise muhafazakâr tutum göstermelerinden kaynaklanabilir¹³³. Bir başka neden ise bölgedeki siyasi ve kültürel değişime bağlı olarak ortaya çıkan yeni elit kesimin zevklerine ve belki de taleplerine uygun üretimin yapılması olmalıdır. Henüz çok küçük bir alanda açılmış olsa bile merkez sektördeki olası idari yapıdan ele geçen bu kap, sonuçta burada yaşayan elit kesimin kullanımına sunulmuştur. Bu yapıyla bağlantı alanlardan ele geçen seramiklerle kuzeydoğu sektörde açığa çıkarılan seramikler arasındaki en belirgin paralellik yine polikrom çanaklarda görülmektedir. İki farklı alandan ele geçen polikrom çanaklar, aynı kabın parçalarıymışçasına birbirine benzemektedir. Bu durum iki farklı alanın aynı kronolojik çerçevede yer aldığını göstermesi açısından önemlidir. GDC'nin yeniliklerinden biri olan parlak bordomsu kırmızı renk sadece polikrom çanaklarda değil, monokrom bezeme unsuru olarak çömlekler, tabaklar ve yine Akhamenid kâseler üzerine uygulanmıştır. Yerel üretimler nedeniyle zaman içinde üslup olarak farklılaşabilen Akhamenid kâseler¹³⁴, bulunduğu yerleşmelerde Pers Dönemi'nin göstergesi olarak kabul edilmekte ve ele geçtiği tabakalara göre MÖ 550 ile 300 yılları arasına tarihlenmektedir. Tanır Yassihöyük'te ise şimdilik on dört örnekle temsil edilen bu kapların, beş tanesi parlak bordomsu kırmızı boya ile yapılan monokrom bezemeye sahiptir. Öte yandan Orta Anadolu'nun Demir Çağı seramiği için kırmızı bant veya genel olarak kırmızı renkte bezeme tekniğinin GDC'ye özgü olduğu ifade edilmektedir¹³⁵.

Bu dönem itibarıyla görülmeye başlanan bir başka buluntu grubu *Bizarre Sytle* (Tuhaf Sitil) olarak adlandırılan fantastik hayvan figürlü kaplardır (fig. 4. 10)¹³⁶. Akhamenid Dönemi için karakteristik olduğu önerilen Tuhaf Stil¹³⁷, Özgüç tarafından Anadolu'ya özgü bir gelenek olarak tanımlanmıştır. MÖ 6. yüzyıl ortaları itibarıyla yoğunlaşan bu kapların üretiminin Orta veya Kuzey Orta Ana-

131 Ökse 2019, 180.

132 Yiğitpaşa 2015, 519.

133 Dönmez 2015, 84.

134 Dusingberre 1999, 90.

135 Kealhofer – Grave 2011, 421.

136 Haspels 1951, 27, 188; Bossert 2000, 66-71.

137 Matsumura 2005, 536.

dolu merkezli olabileceği belirtilmiştir¹³⁸.

ODÇ'de daha çok stilize ağaç motifleriyle temsil edilen bitkisel bezeme GDÇ itibariyle oldukça geniş bir çeşitliliğe ulaşmaktadır. Tanır Yassihöyük'te gördüğümüz sivri uçlu bitki yaprakları Alışar ve Elbistan örnekleriyle benzerdir. Öte yandan bu yaprakların çanakların iç kısmına, yıldız biçimli bir rozet şeklinde uygulanması, Ege kentlerinden Anadolu'nun içlerine ve Levant'a kadar çok geniş bir alana yayılan, Kıbrıs ve Kilikya'dan da bildiğimiz kırmızı üzerine siyah çanaklar (*Black on Red*) ile oldukça benzeşmektedir¹³⁹. Yassihöyük çanaklarıyla bu mal grubu arasındaki paralellik her ne kadar sadece bezeme şablonu üzerinden kurulsun da merkez sektördeki GDÇ kontekstinde bir parça *Black on Red* örneğinin ele geçtiği de belirtilmelidir (fig. 4. 7). Bu kapların tarihlendirilmesi ve kökeni ile ilgili bir fikir birliği olmamakla beraber, üretim süreçlerinin MÖ 8. ile MÖ 6. yüzyıl arasına yayıldığı düşünülmektedir¹⁴⁰. Merkez sektörde açığa çıkarılan lotus ve palmet motifli parçalar (fig. 4. 5, 6) Ege dünyası ile olan bağlantıları göstermesi bakımından önemlidir. Seramik konteksti içinde birer örnekle temsil edilen kulplu kâse (fig. 7. 15) ve fig. 8. 17'de gösterilen küçük çömlek parçası ise farklı bir atölyede üretilmiş gibi görünmektedir.

Tanır Yassihöyük'te polikrom çanaklar ve siyah açıkı parlak kaplar üzerinde gördüğümüz pişirme sonrası kuru kazıma tekniğiyle yapılmış *trident* ve özellikle beş uçlu yıldız işaretlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Öte yandan tamamen farklı mal özelliklerine sahip, ithal olduğu düşünülen boya bezemesiz bir çanak parçası üzerinde kuru kazıma ile yapılmış figüratif motifler de bulunmaktadır. Üzerinde tadilat delikleri bulunan bu kabın ön yüzünde *antitetik* duruşta stilize bir keçi motifi, arka yüzünde ise karışık bir yaratık yer almaktadır (fig. 4. 13). Gordion ve Midas Kale'de¹⁴¹ aynısı olmasa da hayvan figürlerinin kazındığı örnekler mevcuttur. Yıldız ve *trident* motiflerinin benzerleri ise Gordion¹⁴² ve Boğazköy-Büyükale'de¹⁴³, yine siyah açıkı kaplar üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tip kişisel mülkiyet sembolleri Gordion'da MÖ 8. yüzyılda ortaya çıkmakla birlikte örneklerin büyük çoğunluğu MÖ 6. yüzyıl ile MÖ 4. yüzyıl ortalarına kadar olan döneme aittir¹⁴⁴.

Gordion'da yerel seramik olarak tanımlanan siyah açıkı parlak seramikler¹⁴⁵, Tanır Yassihöyük seramik konteksti içinde azımsanmayacak bir sayıyla temsil edilmektedir (fig. 5b). Bu seramik örneklerinin, MÖ 8. yüzyıl ile başladığı ve en azından MÖ 5. yüzyıla kadar devam ettiği ifade edilmektedir¹⁴⁶. Bununla beraber Kızılırmak'ın batısı için yaygın bir mal grubu olduğu bilinen gri mallardan, Tanır Yassihöyük buluntuları arasında az sayıda örnek bulunmaktadır. Bu seramikler içerisindeki büyük boyutlu bir gaga ağızlı testi, diğer mal gruplarındaki örneklerle bire bir aynı biçim özelliklerini göstermektedir (fig. 5a). Bahsi geçen

138 Özgüç 1971, 19-20.

139 Mellaart 1955, pl. 6.

140 Mellaart 1955, 123. Detaylı bilgi için bk. Gürtekin-Demir 2011.

141 Haspels 1951, pl. 35, b6.

142 Roller 1987, fig. 28. 2B-2, fig. 5. 2A-9.

143 Bossert 2000, 142, abb.41. b,c,f.

144 Roller 1987, 8.

145 Dusingberre v.d. 2019.

146 Sams 2013, 60-61.

her iki grup seramiğin varlığı, Tanır Yassihöyük'ün, Kızılırmak'ın batısıyla olan kültürel ilişkilerini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Sonuç

Güneydoğu Toros Dağlarının kuzeyinde yer alan Afşin – Elbistan Ovası, yüksek sıradağlarla çevrelenmiş kapalı bir havza görünümünde olup, dağ geçitleri arasında uzanan nehir vadileri ve yollarla birbirlerine ve çevre bölgelere bağlanmaktadır¹⁴⁷. Ceyhan Nehri'nin en büyük kollarından biri olan Hurman Suyu, Afşin ve Elbistan Ovası'ndaki yerleşim şablonunu şekillendiren başlıca etmen olmanın yanı sıra bu ovaları Sarız üzerinden Orta Anadolu'ya bağlayan yol güzergâhının da temelini oluşturur¹⁴⁸. Dolayısıyla bu yöre hem Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Akdeniz bölgelerindeki kültürlerin birbirlerine geçiş alanı hem de Orta Anadolu'yu Mezopotamya'ya bağlayan önemli bir kavşak noktasıdır.

Tanır Yassihöyük'ün içinde yer aldığı bu coğrafi konum, Geç Neolitik Çağ'dan Geç Roma Dönemi'ne kadar kesintisiz yerleşim görmesindeki en önemli etkidir. Höyük, bölgeler arası geçişteki bir kavşak noktasında, yanından akarsuyun geçtiği görece yüksek bir alanda, geniş ve verimli ovalara hâkim bir konumda yer almaktadır. Bu konumu, suya ulaşımını kolaylaştırırken, sel taşkını gibi suyun zararlı etkilerinden korunmasına da olanak vermektedir¹⁴⁹. Öte yandan antik yazarların da belirttiği gibi Afşin Ovası'nın içinde yer aldığı Kataonia bölgesi, coğrafyasının sağladığı tahkimata uygun fiziksel yapısı sayesinde, daima önemli bir üs ve sefer güzergâhı olmuştur¹⁵⁰.

Tanır Yassihöyük'teki arkeolojik çalışmalarımız, Anadolu'da yeni bir Geç Demir Çağı/Akhamenid Dönemi merkeziyle ilgili önemli verileri açığa çıkarmaya başlamıştır. Görünen o ki Tanır Yassihöyük, Kızılırmak'ın doğusundaki diğer Geç Demir Çağı yerleşimleri içerisinde, çanak-çömlek buluntularının görece iyi korunmuş mimari tabakalarla açığa çıkarıldığı az sayıda yerleşimden biridir. Alişar, Gordion, Kültepe, Maşat Höyük, Oluz Höyük, Elbistan-Karahöyük, Boğazköy ve Kaman-Kalehöyük gibi Demir Çağı'nın Anadolu'daki anahtar yerleşimlerinin yanı sıra çok sayıda diğer Demir Çağı yerleşimiyle yapılan karşılaştırmalar, Tanır Yassihöyük seramiklerinin MÖ 6. yüzyıl başı ile MÖ 4. yüzyıl arasına tarihlenebileceğini ortaya koymaktadır. Bu seramiklerin, bahsi geçen Geç Demir Çağı yerleşimleri ile olan paralellikleri, bölgeler arası etkileşimin yoğunluğunu da göstermektedir. Höyükte oldukça zengin buluntu gruplarıyla temsil edilen bu süreçle ilgili olarak özellikle merkez sektördeki olası idari yapı kompleksi, bölgedeki yerel bir yönetici veya yüksek memurun varlığını da işaret eden bulguları ortaya koymaktadır.

Kazıların henüz çok yeni olması nedeniyle hali hazırdaki veriler, kesin kronolojik sınırlarla bu dönemi evrelere ayırmamızı zorlaştırmaktadır. Merkez sektördeki TYH IIB tabakasındaki yapı kompleksi ve hemen üzerindeki TYH IIA tabakası, mimari açıdan Geç Demir Çağı'nın höyüğün merkezi kesimin-

147 Konyar 2010b, 127.

148 Konyar 2011, 175.

149 Uysal 2024, 128.

150 Kataonialı Aspis'in Akhamenidlere karşı isyanında, ardından Demetrios ve Seleukoslar arasındaki mücadele sırasında, Kataonia bölgesi tahkim edilerek ordulara rahatça ikmâl sağlar duruma gelmiştir: Nep. Dat. 4.1; Plut. Demetr. 48-49.

de en az iki evreli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu iki evre seramiği arasında çok belirgin bir farklılık olmamakla beraber TYH IIA tabakasındaki az sayıda parça, Hellenistik formlarla ilişkili görünmektedir. Makale kapsamında değerlendirilen kuzeydoğu sektörden ele geçen buluntular da merkez sektörde açığa çıkarılan seramiklerle aynı kronolojik çerçevede yer almaktadır. Ancak ilerleyen süreçte daha geniş alanlı yapılacak çalışmaların Demir çağların evreleri, seramik geleneklerindeki yerleşim içi devamlılık, kesin kronolojik sınırlar ve bölgeler arası etkileşimle ilgili bilgilerimizi netleştireceği yönündeki beklentimiz yüksektir.

Teşekkür

Tanır Yassihöyük kazıları 2021 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ve katkılarıyla, Elbistan Şehir Müzesi başkanlığında, yazarın bilimsel danışmanlığında başlatılmıştır. 2022 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararlı Kazı olarak yazarın başkanlığında yürütülmeye devam eden çalışmalar, 2023 yılında yıl boyu sürmüş ve Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenmiştir. Adı geçen kurumların yanı sıra, başlangıcından itibaren Afşin Belediyesi sponsorluğunda gerçekleştirilen Tanır Yassihöyük kazılarına sağladıkları büyük maddi ve lojistik katkılarından dolayı Afşin Belediye Başkanlığına ve Sn. Mehmet Fatih Güven'e teşekkürü borç bilirim.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Akkuzu 2018 Z. Akkuzu, *The Late Iron Age Pottery From Kaman-Kalehöyük*, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Aklan – Akçay 2023 İ. Aklan– A. Akçay, “Kırsalın Öyküsü: Geç Demir Çağı’nda Ovaören”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32.3, 20-41.
- Akurgal 2021 E. Akurgal, *Frig Sanatı*, çev. Güler Emre, *Türk ve Arkeoloji ve Kültürel Miras Enstitüsü Yayınları*: 005, 2021, Gaziantep.
- Baştürk – Türkan 2024 E. Baştürk – A. Türkan, “Afşin Ovası’nda Yeni Bir Kazı: Tanır Yasıhöyük Kazısı Ön Değerlendirme”, *Aderg XXXII*, 47-65.
- Bayburtluoğlu 1979 İ. Bayburtluoğlu, “Eskiyapar Phryg Çağı”, *VIII. Türk Tarih Kongresi* 1, 293-303.
- Bossert 2000 E. M. Bossert, *Die Keramik Phrygischer Zeit Von Boğazköy*, *Funde aus den Grabungskampagnen 1906, 1907, 1911, 1912, 1931-1939 und 1952-1960*, 2000, Berlin.
- Brown 1967 G. H. Brown, “Prehistoric Pottery from the Antitaurus”, *AS* 17, 123-164.
- Cummer 1976 W. W. Cummer, “Iron Age Pottery from Akalan”, *IstMitt*, 26, 31-39.
- Cornelius Nepos Vitae (çev. A. Fleckeisen). Leipzig, 1886.
- Çifçi – Greaves 2010 A. Çifçi – A. M. Greaves, “Settlement Patterns in the Second and First Millennia BC Elbistan Plain”, *Anatolica* 36, 89-110.
- Çimen 2023 S. N. Çimen, “Alaca Höyük’te Demir Çağ”, *Bir İdealin Peşinde: Atatürk ve Alaca Höyük*, 293-307.
- Coşkun 2011 G. Coşkun, “Achaemenid Bowls From Seyitömer Höyük”, *OLBA XIX*, 57-79.
- Dinarlı 2013 G. Dinarlı, *Oluz Höyük Demir Çağı Bitkisel Bezemeli Çanak-Çömleği*, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Edirne.
- Doğan-Alparslan – Alparslan 2011 M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan “Kahramanmaraş/Tanır’da Bulunan Luwi Hiyeroglifli Bir Yazıt: Önrapor”, *TÜBA-AR* 14, 317-322.
- Dönmez 2010 Ş. Dönmez, “Yeni Arkeolojik Gelişmeler Işığında Orta Karadeniz Bölgesi Demir Çağı Kültürüne Genel Bir Bakış” *An.Ar. XIX-2006*, 137-196.
- Dönmez 2015 Ş. Dönmez, “Oluz Höyük Kazıları Işığında Kuzey-Orta Anadolu (Pontika Kappadokia) Akhaimenid Varlığına Güncel Bir Bakış”, *TÜBA-AR* 18, 71-107.
- Dönmez – Naza-Dönmez 2009 Ş. Dönmez – E. E. Naza-Dönmez, “Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2007 Dönemi Çalışmaları: İlk Sonuçları” *Belleten LXXIII*, 395-422.

Dönmez – Naza-Dönmez 2010

Ş. Dönmez – E.E. Naza-Dönmez, “Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2008 Dönemi Çalışmaları: Yeni Sonuçlar ve Değerlendirmeler”, Höyük 2, 1-28.

Durbin 1971

G.E.S. Durbin, “Iron Age Pottery from the Provinces of Tokat and Sivas”, *Anat.St* 21, 99-124.

Dusinberre 1999

E.R.M. Dusinberre, “Satrapal Sardis: Achaemenid Bowls in an Achaemenid Capital”, *AJA* 103, 73-102.

Dusinberre v.d. 2019

E.R.M. Dusinberre – K.M. Lynch – M.M. Voigt, “A Mid-6th-Century B.C.E. Deposit from Gordion in Central Anatolia: Evidence for Feasting and the Persian Destruction”, *BASOR* 382, 143-209.

Emre 1973

K. Emre, “Sultanhanı Höyüğünde 1971-1972 yıllarında Yapılan Kazılar”, *Anadolu (Anatolia)* XV, 87-118.

Ergürer 2016a

H. Ergürer, “Kınık Höyük Demir Çağ Boyalılarında Bezeme Gele-neği”, *OLBA* XIV, 67-170.

Ergürer 2016b

H. Ergürer, *Niğde Kınık Höyük Demir Çağı Seramikleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Ergürer 2018

H. Ergürer, “Gövezli Tepesi Höyük Demir Çağ Seramikleri”, *TÜ-BA-AR* 22, 63-93.

Genz 2001

H. Genz, “Iron Age Pottery from Çadır-Höyük”, *Anatolica* XXVII, 159-170.

Genz 2007

H. Genz, “Late Iron Age Occupation on The Northwest Slope at Boğazköy”, *Anatolian Iron Ages 6*, (eds.) A. Çilingiroğlu – A. Sagona, *The Proceedings of the Sixth Anatolian Iron Ages Colloquium held at Eskişehir 2004*, Peeters, 2007, 135-151.

Genz 2011

H. Genz, “The Iron Age in Central Anatolia”, *The Black Sea, Greece, Anatolia and Europe in The First Millennium BC*, *Colloquia Antiqua* 1, 331-368.

Gürtekin-Demir 2011

G. Gürtekin-Demir, “An Eastern Mediterranean Painting Convention in Western Anatolia: Lydian Black-on-Red”, *Orientalia Lovaniensia Analecta* 202, *Intercultural Contacts in the Ancient Mediterranean*, 368-371.

Grothe 1911

H. Grothe, *Meine Vorderasien Expedition 1906 & 1907*, 1: *Die fachwissenschaftlichen Ergebnisse*. Leipzig: K.W. Hiersemann.

Haspels 1951

C.H.E. Haspels, *Phrygie Exploration Archeologique La Cite de Midas Ceramique et Trouvailles Diverses*, Paris.

Hawkins 1993

J.D. Hawkins, “The Historical Significance of the Karahöyük (Elbistan) Stele”, *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbors*, *Studies in Honor of Nimet Özgüç* (eds. M.J. Mellink – E. Porada – T. Özgüç), Ankara, 273-279.

Hogarth – Munro 1893

D.G. Hogarth – J.A.R. Munro, *Modern and Ancient Roads in Eastern Asia Minor*, *Supplementary Papers of the Royal Geographical Society III*, London.

Kealhofer – Grave 2011

L. Kealhofer – P. Grave, “The Iron Age on The Central Anatolian

- Plateau", *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia*, 10.000-323 B.C.E. (eds. S. R. Steadman – G. McMahon), Oxford, 415-442.
- Konyar 2010a E. Konyar, "Kahramanmaraş Yüzey Araştırması 2009", *ANMED* 8, 136-142.
- Konyar 2010b E. Konyar, "İlk Tunç Çağı'ndan Orta Demir Çağı'na Kahramanmaraş", *Dağların Gazeli Maraş* (ed. F. Özdem), İstanbul, 125-155.
- Konyar 2011 E. Konyar, "Kahramanmaraş Yüzey Araştırması 2010", *ANMED* 9, 175-179.
- Koşay – Akok 1948 H.Z. Koşay – M. Akok, "Büyük Güllücek Araştırmaları Üzerine İlk Rapor", *Belleten* 12/46, 471-478.
- Koşay – Akok 1966 H.Z. Koşay – M. Akok, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1940-1948'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor/Ausgrabungen von Alaca Höyük Vorbericht Über Die Forchungen und Entdeckungen von 1940-1948*, Ankara.
- Koşay – Akok 1973 H.Z. Koşay – M. Akok, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere ait İlk Rapor*, Ankara.
- Köker-Gökçe 2022 E. Köker-Gökçe, "Zank Höyük (1991-1992 ve 1996-1997) Kazılarında Tespit Edilen Demir Çağı Kapları", *Orta Anadolu Arkeoloji Antropoloji ve Sanat Tarihi Araştırmaları* (eds. C. Atilla – Y. Alkan – A. Topaloğlu-Uzunel – G. Koyuncu), 199-227.
- Kökten 1960 İ.K. Kökten, "Anadolu Maraş Vilâyetinde Tarihten Dip Tarihe Gidiş", *TAD* 14, 42-52.
- Matsumura 2005 K. Matsumura, *Die Eisenzeitliche Keramik in Zentralanatolien aufgrund der Keramik in Kaman-Kalehöyük*, Freie Universität, Unpublished Phd. Thesis, Berlin.
- Mellaart 1955 J. Mellaart, "Iron Age Pottery From Southern Anatolia", *Belleten* 19/74, 115-130.
- Ökse 2019 A.T. Ökse, "The Eastern Border of Phrygia", *Phrygia in Antiquity: From the Bronze Age to the Byzantine Period* (ed. G.R. Tsatskheladze – M.B. Baştürk – J. Hargrave), *Colloquia Antiqua* 24, 161-187.
- Ökse v.d. 2021 A.T. Ökse – C. Rainer – M. Yılmaz, "Cultural Borders at the Northern and Eastern Edges of the Central Anatolian Plateau in the Second and Pre-Classical First Millennia BCE", *Part IV: Borders in an Age of Transition: Borders in Archaeology: Anatolia and the South Caucasus ca. 3500–500 BCE* (eds. L. d'Alfonso – K.S. Rubinson), *ANES Supplement* 58, 233-283.
- Özdemir 2007 H.F. Özdemir, "Daskyleion'da Taş Kaplar", *OLBA* XV, 13-58.
- Özgen – Öztürk 1996 İ. Özgen – J. Öztürk, *Heritage Recovered. The Lydian Treasure*, İstanbul.
- Özgüç 1948 T. Özgüç, "Elbistan Ovası'ndaki Tetkik Gezileri ve Karahöyük Kazısı", *Belleten* 12/45, 226-232.
- Özgüç 1971 T. Özgüç, *Demir Devrinde Kültepe ve Civarı/Kültepe and Its Vicinity in the Iron Age*, Ankara.
- Özgüç 1982 T. Özgüç, *Maşat Höyük II Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi/A Hittite Center Northeast of Boğazköy*, Ankara.

- Özgüç – Özgüç 1949 T. Özgüç – N. Özgüç, Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Karahöyük Hafriyatı Raporu 1947, Ankara.
- Plutarchos Plutarch's Lives. Demetrios (çev. B. Perrin), London, 1920.
- Ramsay 1890 W.M. Ramsey, The Historical Geography of Asia Minor, Cambridge.
- Roller 1987 L.E. Roller, Gordion Special Studies I: Nonverbal Graffiti, Dipinti, and Stamps, University Museum Monograph 63, Philadelphia.
- Sams 1994 G.K. Sams, The Early Phrygian Pottery, The Gordion Excavations, 1950-1973, Final Reports, Volume IV, Text and Illustrations, The University Museum of Pennsylvania, 1994, Pennsylvania.
- Sams 2013 G.K. Sams, "5. The New Chronology for Gordion and Phrygian Pottery", The Archaeology of Phrygian Gordion, Royal City of Midas: Gordion Special Studies 7 (ed. R. Brain), Philadelphia, 57-66.
- Schmidt 1932 E.F. Schmidt, Researches in Anatolia 4. The Alishar Hüyük Season of 1928, Part 1, OIP 19, Chicago.
- Schmidt 1957 E.F. Schmidt, Persepolis II. Contents of the Treasury and other Discoveries, OIP 69, Chicago.
- Searight v.d. 2008 A. Searight – J. Reade – I. Finkel, Assyrian Stone Vessels and Related Material in the British Museum, Oxbow.
- Soldi 2020 S. Soldi, "The Northern Levant and Assyria: Ceramic Productions in the Kingdom of Sam'al During the Neo-Assyrian Expansion to the West", Imperial Connections. Interactions and Expansions from Assyria to the Roman Period. Proceedings of the 5th "Broadening Horizons" Conference, Udine 5-8 June 2017 (West & East Monografie 3), Trieste: EUT Edizioni Università di Trieste, 2020, 165-182.
- Squitieri 2014 A. Squitieri, "Stone Bar-handled Bowls: Characteristics and Values", ICAANE 8, 681-692.
- Squitieri 2016 A. Squitieri, Stone Vessels in the Near East during the Iron Age and the Persian Period, Oxford.
- Squitieri – Bombardieri 2022 A. Squitieri – L. Bombardieri, "The 'Assyrian mill'. A case study on food processing technology and innovation in the Near East during the Neo-Assyrian period (c. 900-600 BC)", Levant 54/1, 80-96.
- Strabon The Geography (çev. J.R.S. Sterrett), London, 1903.
- Stronach 1957 D. Stronach, "The Development of the Fibula in the Near East", Iraq 21/2, 180-206.
- Summers 2021 G.D. Summers, "Chapter 9. the Iron Age Pottery", Kerkenes Final Reports 1. Excavations at The Cappadocia Gate, OIP 145, 113-120.
- Toteva 2007 G D. Toteva, Local Cultures of Late Achaemenid Anatolia, Minnesota University Unpublished Phd. Thesis., Minnesota.
- Uysal 2024 B. Uysal "Preliminary Results on Flood Disasters in the Elbistan Plain during the Second Millennium BC: Findings from the Elbistan Karahöyük Excavations", AnAr 30, 119-130.
- Uysal – Çifçi 2021 B. Uysal – A. Çifçi, "2015-2020 Excavations at Elbistan Karahöyük and Hamzatepe: A Hittite Settlement and its Cemetery

- in the Elbistan Plain”, *The Archaeology of Anatolia*, Vol. IV (eds. S. R. Steadman – G. McMahon), Cambridge, 96-107.
- von der Osten 1929 H.H. von Der Osten, *Explorations in Hittite Asia Minor*, OIC 6, Chicago.
- von der Osten 1937 H.H. von Der Osten, *The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32*, Part III, OIP 30, Chicago.
- von Luschan 1943 F. von Luschan, *Die Kleinfunde von Sendschirli. Ausgrabungen von Sendschirli*, Band V (ed. A. Walter), Berlin.
- Yıldızturen 2020 D. Yıldızturen, “Hellenistik Dönem’den Geç Antik Çağ’a Kadar Kataonia Bölgesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 52, 216-229.
- Yılmaz 2015 M.A. Yılmaz, *Vezirköprü/Oymaağaç Höyük Demir Çağı Seramikleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Yılmaz 2016 M.A. Yılmaz, “Archäologische Forschungen am Oymaağaç Höyük/Nerik” 2011–2015, *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft*, 148, 68-73.
- Yiğitpaşa 2015 D. Yiğitpaşa, “Arkeolojik Veriler Işığında Doğu Anadolu Geç Demir Çağı (MÖ 7. – 4. yy) Çanak Çömleği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8, 512-538.

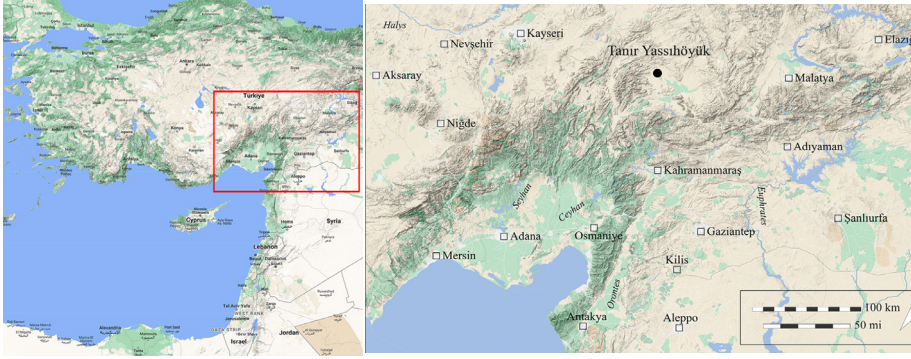

Fig.1a Tanır Yassihöyük'ün konumu

Fig.1b Tanır Yassihöyük kuzeyden görünüm

Fig.1c Geç Demir Çağı mimarisi

Fig.1d Geç Demir Çağı mimarisi

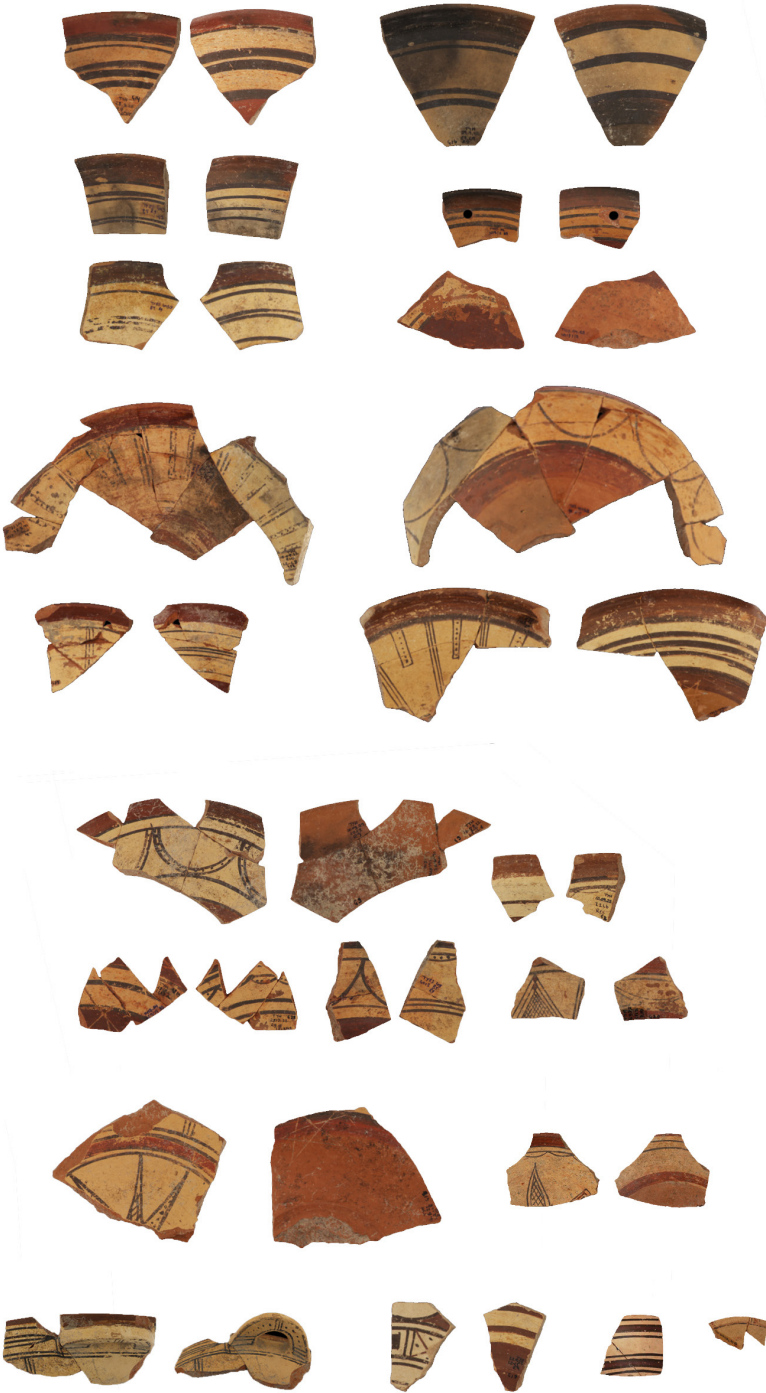

Fig.2 Boya bezemeli çanak örnekleri

Fig.3 Boya bezemeli çömlek ve krater örnekleri

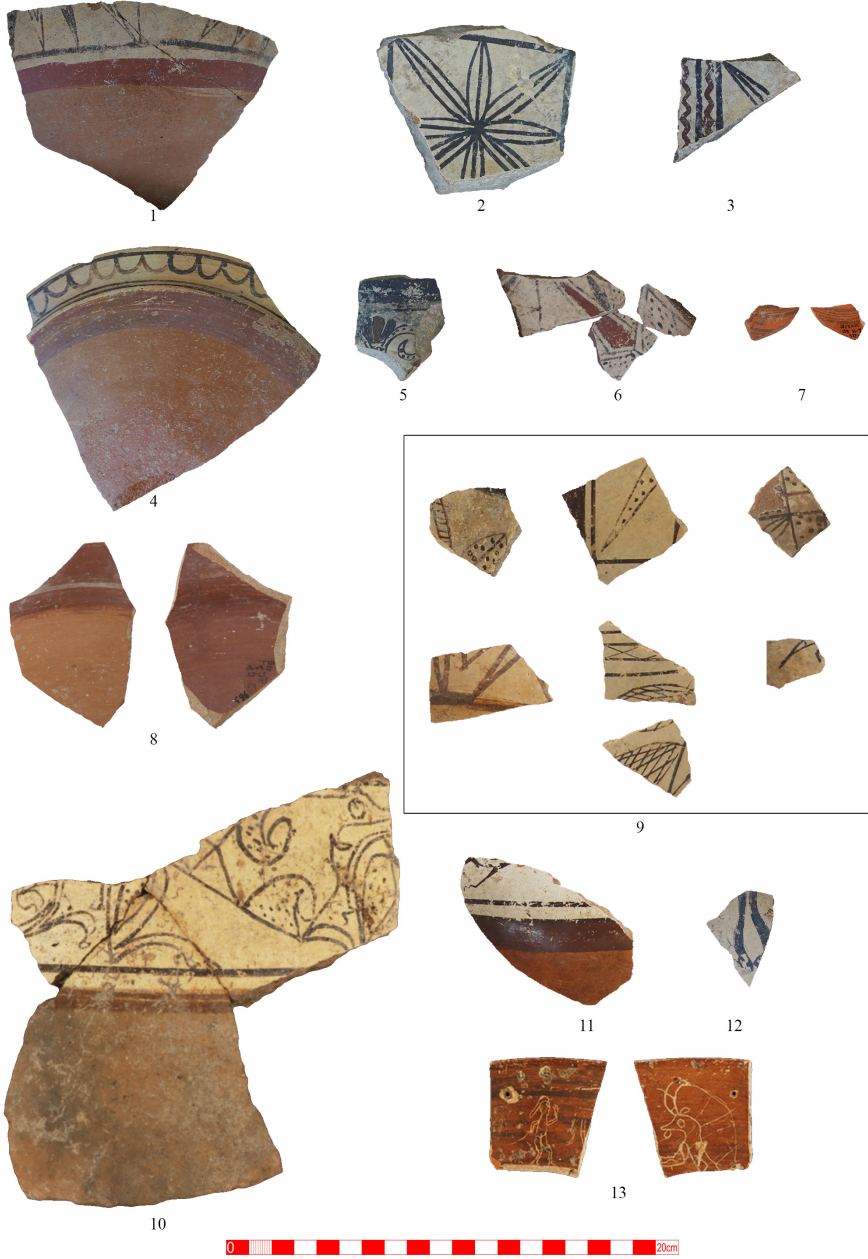

Fig.4 Boya bezemeli Akhemenid kâseler, bitki ve hayvan motifli örnekler

Fig.5a Gaga ağzlı testiler.

Fig.5b Siyah ağızlı parlak kaplar.

Fig.5c Akhamenid Dönemi taş kaplar

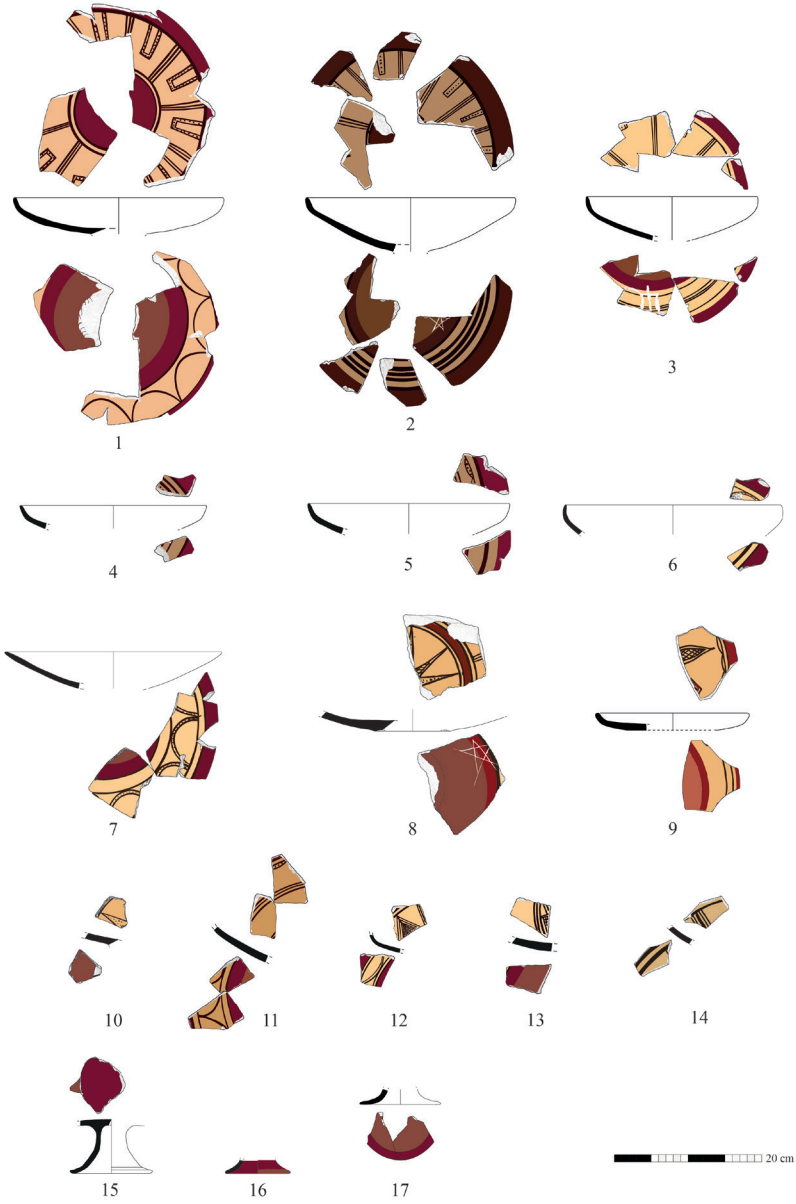

Fig.6 Polikrom bezemeli çanaklar

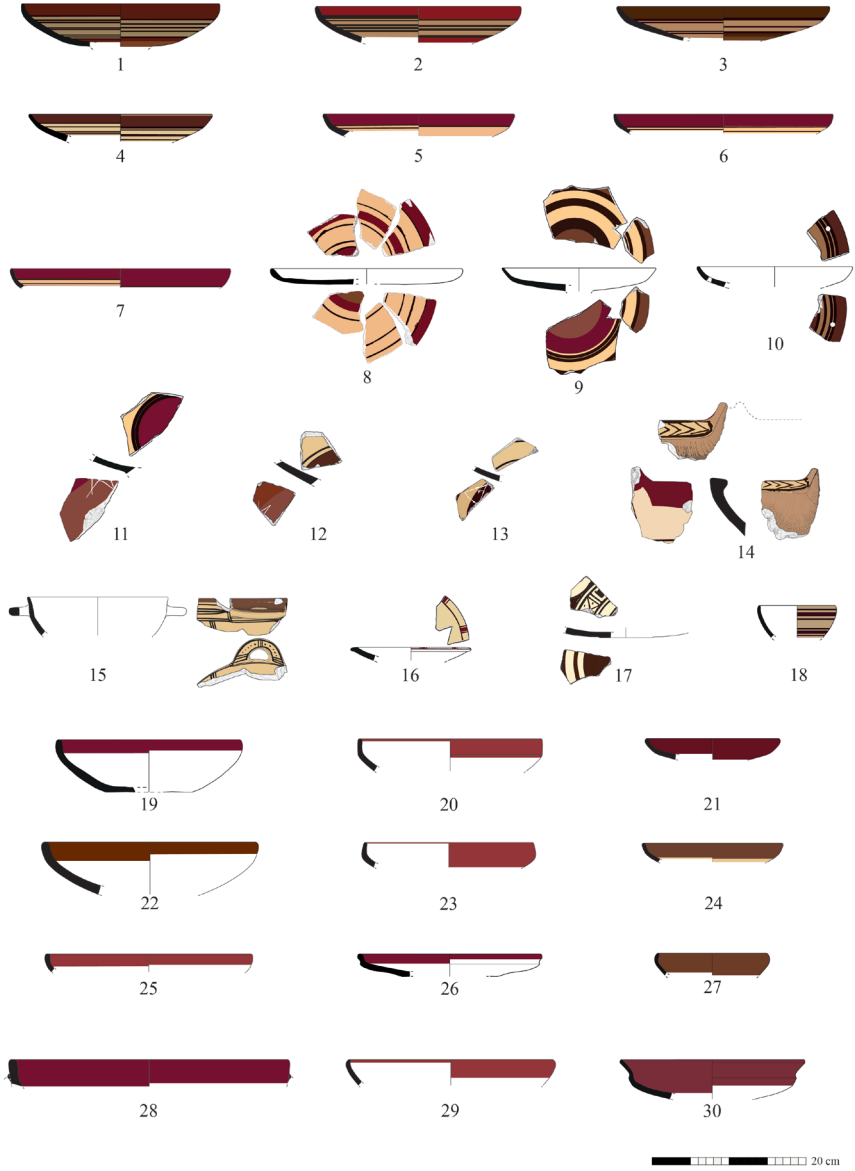

Fig.7 Polikrom, bikrom ve monokrom bezemeli çanak örnekleri

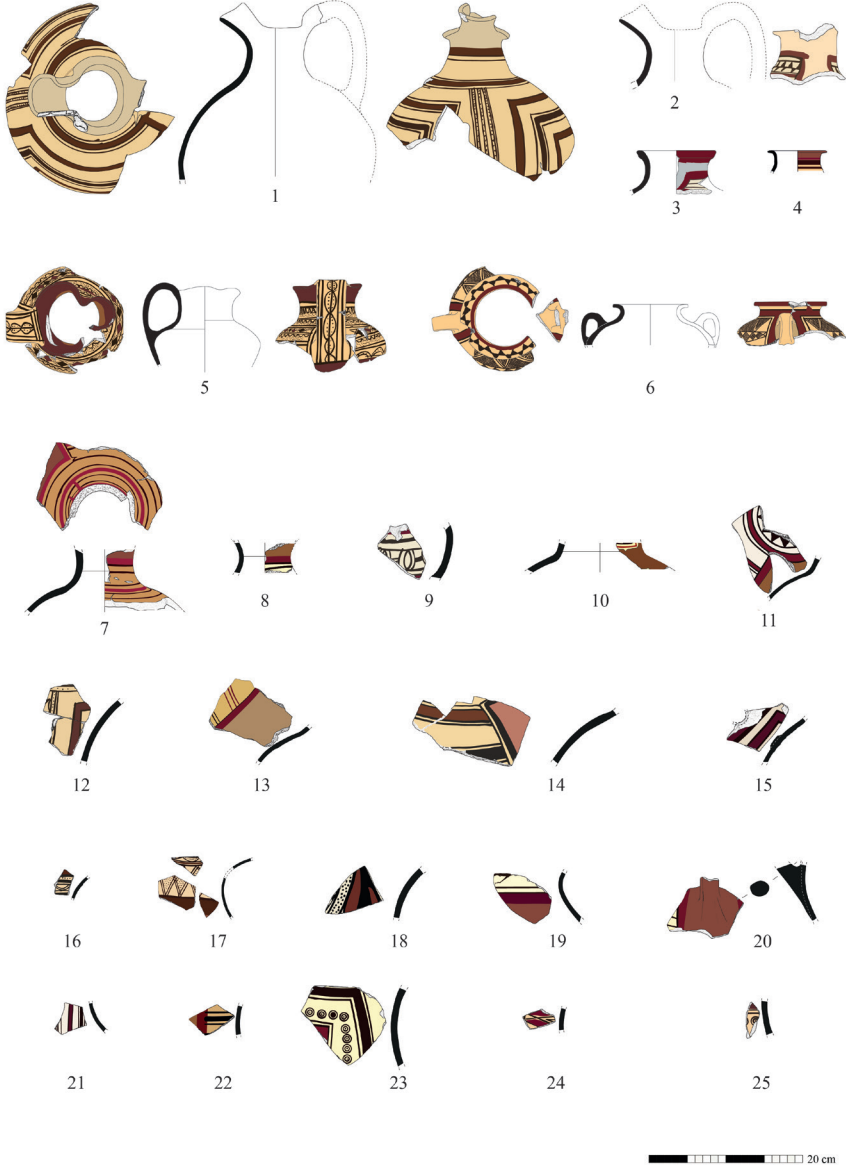

Fig.8 Polikrom bezemeli testi ve çömlek örnekleri

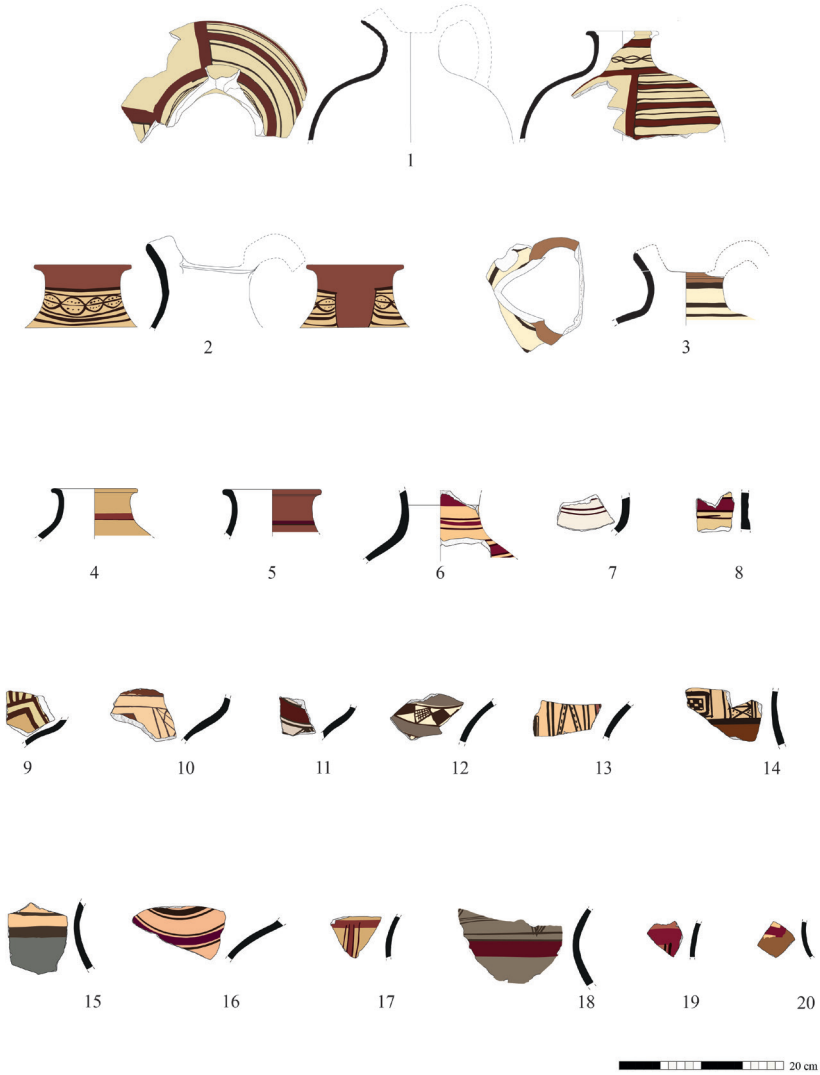

Fig.9 Bikrom bezemeli testi ve çömlek örnekleri

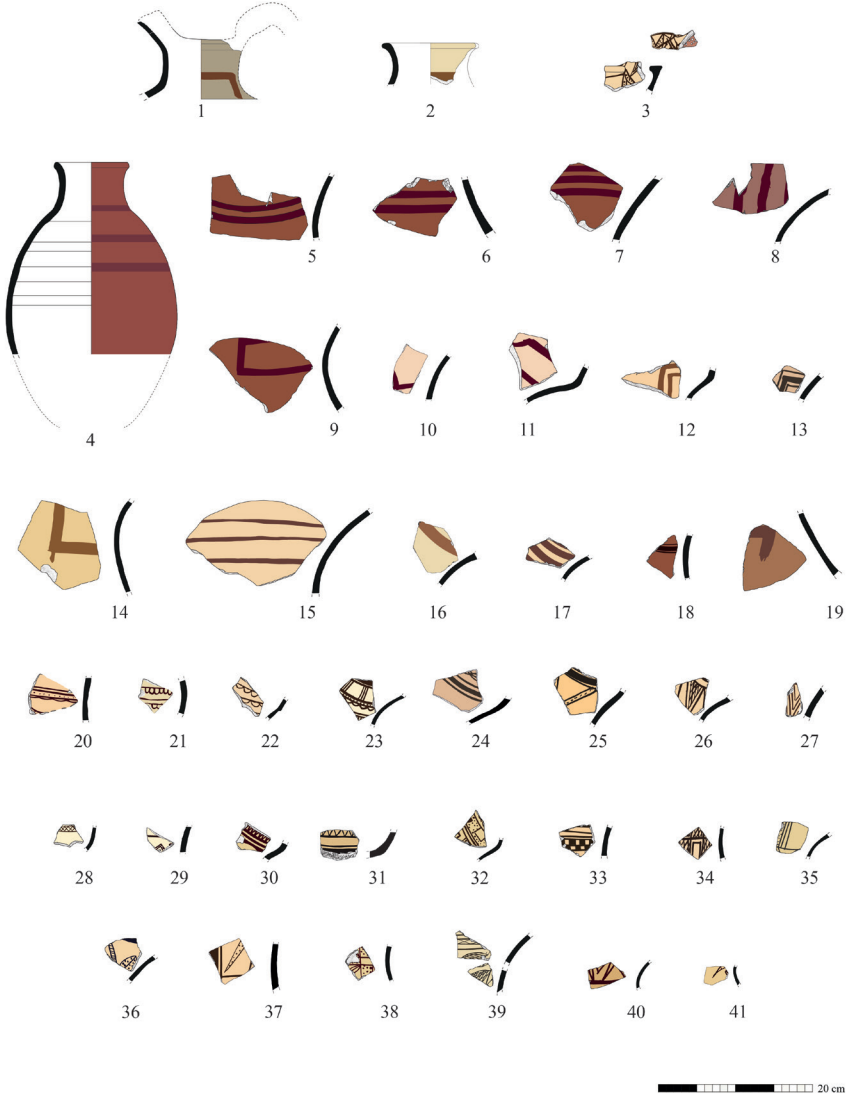

Fig.10 Monokrom bezemeli testi ve çömlek örnekleri

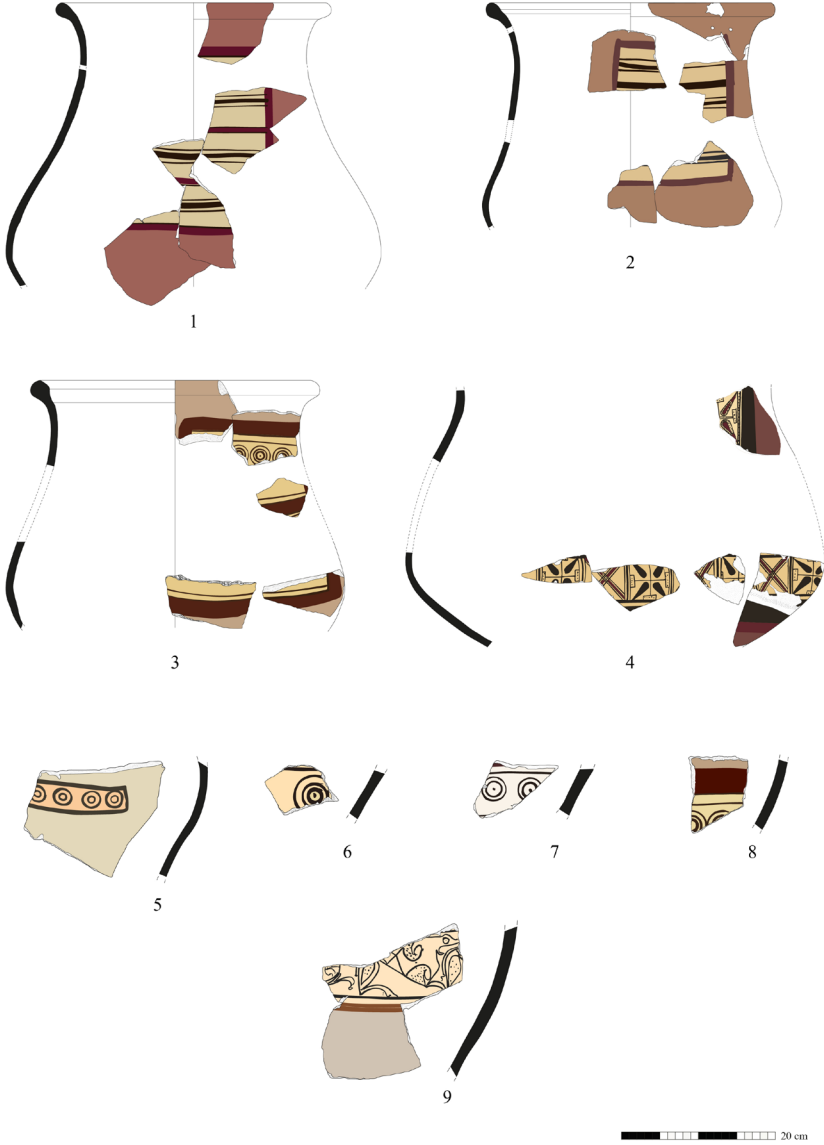

Fig.11 Krater örnekleri

1

2

3

4

5

Fig.12 Krater örnekleri